

تبیین رابطه نمادها و نشانه‌های معماری زورخانه با آداب و رفتار پهلوانی*

زهرة مسعودی^۱ - کورش مومنی^{۲*} - محمدرضا بمانیان^۳

۱. کارشناسی ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، دزفول، ایران.
۲. دانشیار گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، دزفول، ایران (نویسنده مسئول).
۳. استاد گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۲/۰۱ تاریخ اصلاحات: ۹۶/۰۳/۳۰ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۶/۰۴/۱۹ تاریخ انتشار: ۹۸/۰۹/۳۰

چکیده

زورخانه یکی از بناهای فرهنگی- ورزشی و اصیل در معماری ایران است که موجب تربیت و رشد پهلوانان بسیاری بوده است. پهلوانانی که با اخلاق خود سبب ارتقاء سطح فرهنگی- اخلاقی جامعه بوده‌اند. در بطن کالبد معماری زورخانه‌ها نمادها و نشانه‌هایی نهفته است که باعث افزایش کیفیت فضایی زورخانه است. معماری این بنای خاص، در تاریخ معماری ایران به دلایل بسیاری مورد بی‌توجهی قرار گرفته است. پس از انقلاب و جنگ تحمیلی بار دیگر، توجه به ورزش زورخانه‌ای و کالبد زورخانه‌ها بیشتر شده است. این پژوهش در راستای متجلی ساختن اهمیت نمادهای موجود در زورخانه و لزوم استمرار آن‌ها در طراحی کالبد زورخانه مطرح می‌شود و به دنبال یافتن پاسخی برای پرسش «نمادها و نشانه‌های زورخانه چه ویژگی‌های رفتاری را در پهلوانان به وجود می‌آورند؟» می‌باشد.

روش تحقیق این پژوهش، کیفی و از نوع توصیفی- تحلیلی است. به منظور رسیدن به پاسخ سؤال تحقیق، از نمودار «فرآیند تأثیر محیط بر رفتار ساکنین» و معانی نشانه‌های موجود در زورخانه استفاده می‌شود. سپس این اطلاعات با رفتار پهلوانان تطبیق داده می‌شود. این پژوهش، در زمره پژوهش‌های کیفی و از نوع تحلیلی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، برخی از صفات پهلوانی برگرفته از علائم و نشانه‌های کالبدی زورخانه است. ورودی زورخانه‌ها، صفاتی نظیر: تواضع را در افراد ایجاد می‌کند. سردم، صفاتی نظیر: احترام به بزرگتر، سادگی، توجه به قشر کم‌درآمد، فضیلت‌جویی را به افراد گوشزد می‌کند. گود خصایل اخلاقی نظیر: تواضع، تقوا و دین‌داری، ساده زیستی، وحدت را در افراد ایجاد می‌کند و غرفه، باعث ایجاد مهمان‌نوازی، توجه به سنت در ورزشکاران می‌شود.

واژگان کلیدی: نماد، زورخانه، رفتار پهلوانی، معماری زورخانه، کالبد زورخانه.

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول با عنوان: «طراحی خانه فرهنگ (زورخانه معاصر) با رویکرد اخلاق و فرهنگ ایرانی» با راهنمایی نویسنده دوم و سوم در گروه معماری دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول می‌باشد.

** E_mail: k_momeni@jsu.ac.ir

۱. مقدمه و طرح مسأله

هر محیط دارای ویژگی‌ها و نمادهای است که بر نوع رفتار افراد تأثیرگذار است. «نهاد زورخانه دارای مفاهیم عمیق فلسفی است که محور عمده آن ترویج خداشناسی، دفاع از وطن و مظلوم است. در دین زرتشت نیرومندی و سلامت برای همگان یک وظیفه ملی و فریضه دینی محسوب می‌شد. بنابر همین سنن و اعتقاد ایرانیان باستان برای پرورش جسم تأمین سلامت و ایجاد روحیه جوانمردی انواع ورزش‌ها را می‌آموختند. در تعالیم اوستا می‌گوید کردار پهلوان باید ناشی از عقل سلیم باشد. دلاور قهرمان باید همواره پیشوا بوده و با مظاهر پلیدی اهریمن مبارزه نماید» (Toloukian, 2009, p. 19).

رفتار اخلاق‌مدار پهلوانان و زورخانه‌روها موضوعی است آشکار. بررسی این‌که این خصوصیات اخلاقی نیکو و مشترک میان ورزشکاران از کجا نشأت می‌گیرد و ریشه در چه مواردی دارد از نکات قابل تامل است. آیا معماری به‌عنوان یک هنر کالبدی و ظرفی برای فعالیت‌های زورخانه بر شکل‌گیری این خلیقات تأثیر دارد یا خیر. موضوع حاضر حوزه‌های روانشناسی، معماری، ورزش باستانی و اخلاق را در برمی‌گیرد.

۲. ادبیات تحقیق

ساختار ذهن انسان ساختاری علامت‌ساز و نمادپرداز است. علامت‌ها، امکان ارتباط بهتر با محیط پیرامون را برقرار می‌سازد. گروتز می‌نویسد: نماد علامتی است قابل تحلیل معنایی که محتوایی فراتر از تأثیرات آنی دارد. نماد وسیله‌ای است برای عینیت بخشیدن صوری به یک محتوای ذهنی. یک علامت به‌عنوان نماد تهیه نمی‌شود؛ اما با گذشت زمان ارزش نمادین می‌یابد. درک معنایی یک علامت غالباً وقتی ممکن است که گیرنده قبلاً مفهوم آن را آموخته باشد. نمادها و برخی علائم جنبه ذهنی دارند و تابع شخص بیننده و محیط فرهنگی بیننده است (Grutter, 1987, pp. 501-502).

تجربه حسی ما از دنیای پیرامونمان و بازشناسی و شناخت محرک‌های محیطی و نیز اقدامات واکنشی به این محرک‌ها فرآیند ادراکی نام دارد. انسان از طریق فرآیند ادراکی، درباره عناصر محیطی اطلاعات به دست می‌آورد (Abbasi, Habib, & Mokhtab-Ameri, 2015, p. 296). انسان در ذهن خود به صورت خودآگاه و ناخودآگاه، به تطبیق تجربیاتش با اشکال برمی‌آید؛ لذا برای پی بردن به معانی علائم موجود در زورخانه، نیاز به داشتن اطلاعات پایه‌ای است. این اطلاعات بیشتر در فرهنگ ایرانی و تاریخ ورزش باستانی قابل جستجو است.

به محصولات و فرآیندهای خلق انسانی در محیط مصنوع اطلاق می‌شود (Dideban, Pourdihimi, & Rismanchian, 2013, p. 38). زورخانه به‌عنوان یک محیط مصنوع در ارتباط با انسان؛ محل پرورش جسم و

روح است و در آن حرکات ورزشی همراه با آداب خاصی انجام می‌شود و ضمن این حرکات؛ مدح و ثنای ائمه خصوصاً حضرت علی(ع) و اشعاری حاوی مضامین اخلاقی خوانده می‌شود.

۳. روش تحقیق

روش تحقیق کیفی و از نوع توصیفی-تحلیلی است. به منظور دستیابی به پاسخ، از «فرآیند تأثیر محیط بر رفتار ساکنین» و معانی نشانه‌های زورخانه استفاده می‌شود. سپس این اطلاعات با رفتار پهلوانان تطبیق داده می‌شود. حوزه‌های تأثیرگذار بر پژوهش شامل: روانشناسی، علوم حرکتی-رفتاری، معماری و ورزش باستانی است.

ابزار گردآوری و جمع‌آوری اطلاعات حوزه اخلاق و رفتار پهلوانان، به‌صورت مطالعات کتابخانه‌ای انجام شد. جهت بررسی صحت مطالب، داده‌ها با برخی افراد ورزشکار تطبیق داده شد و فعالیت‌های چند زورخانه، بررسی شد. در راستای بررسی روایی و پایایی؛ سعی بر آن شد از میان ۱۶۰ زورخانه تاریخی کشور که اکثراً متعلق به دوره قاجار و پهلوی می‌باشند و اکثراً تخریب یا کارکرد قبلی خود را ندارند، ۱۳ زورخانه شاخص که مستندات آن‌ها موجود و ساختمان پابرجا و سالم بود، مورد بررسی قرار گرفت که می‌توان به زورخانه‌های خواجه خضر، شاهوردی، شهدای کسنویه، نیرومند، خانقاه، طیب، بانک ملی، شعبان جعفری (شهید فهمیده)، طلاچی، آستان قدس، فردوسی اشاره نمود.

۴. معماری زورخانه

کالبد زورخانه به تکیه‌ها، تکیه‌ها به خانقاه‌ها و خانقاه‌ها به آتشکده‌های ایران باستان شبیه است. این شباهت ظاهری می‌تواند به دلیل وجود شباهت‌هایی در آیین و مسلک مربوط به تصوف و پیروان مکتب فتوت (جوانمردان) با آیین و مسلک ورزشکاران زورخانه باشد که زاییده فکر ایرانی و از خصایص فرهنگ باستانی ایران سرچشمه می‌گیرد. بعد از اسلام، لنگرگاه‌ها، خانقاه‌ها یا تکیه‌ها مرکز اهل تصوف و مرجع پهلوانان و عیاران پیرو اهل فتوت بوده و شکل زورخانه‌ها از این جهت به این مکان‌ها شباهت دارد، (Ensaifpour, 2007, pp. 239-241). طرح ساختمان ورزش‌خانه، ریشه در معماری قبل اسلام، به‌ویژه دوران اشکانی دارد، این سبک در دوران بعد از اسلام تکمیل و به‌شکل کنونی درآمد. ورزش‌خانه‌ها را در قدیم مانند حمام‌ها و سردابه‌ها از سطح زمین پایین‌تر می‌ساختند که براساس سنت مخفی بودن این اماکن است (Tehranchi, 2009, p. 62).

زورخانه را به‌جهت آن‌که مقدس می‌پنداشتند، در کنار دیگر بناهای متبرکه می‌ساختند. این موضوع می‌تواند ریشه در آموزه‌های ایران باستان داشته باشد، اما جز این باور که پیوندهایی میان نشانه‌شناسی در ساخت و معماری زورخانه با برخی از معابد مانند پرستشگاه‌های

شناخت زورخانه بدون شناخت محیط پیرامونش ناقص است. لنگ معتقد است: «محیط‌های اطراف انسان شامل محتوای زمینی، اجتماعی و فرهنگی است که هر کدام زندگی مردم و نگرش آن‌ها به محیط ساخته‌شده و انتظارات از طراحان را تحت تأثیر می‌گذارد» (Lang, 2002, p. 85). آموس راپاپورت (۱۹۶۹)، با رویکرد فرهنگی-اجتماعی به محیط می‌نگرد. وی محیط را به‌عنوان یک‌سری رابطه بین ایشیا و ایشیا، ایشیا و مردم، مردم و مردم در نظر می‌گیرد که شامل روابط داخلی پیچیده بین چهار عنصر فضا، زمان، معنی و ارتباط است (Rapaport, 2005). محیط مصنوع چیزهای گوناگونی را برای استفاده‌کنندگان به صورت بالقوه تأمین می‌کند. قابلیت‌های محیط ساخته‌شده از بعضی رفتارها حمایت می‌کند و رفتارهای دیگری را محدود می‌سازد (Lang, 2002, pp. 92-94).

«محیط زورخانه» و «محیط پیرامونش» و «ارتباط بین آن‌ها» بر فرد تأثیر می‌گذارد. نحوه ترکیب عناصر موجود در زورخانه به‌صورتی است که امکان انجام فعالیت‌های اخلاقی-مذهبی را به‌صورت بالقوه در خود نهفته دارد و از رفتارهای مشابه حمایت می‌کند. مجموعه‌ای از قابلیت‌های محیط در یک موقعیت ویژه محیط بالقوه‌ای را برای رفتار انسان در آن مکان ایجاد می‌کند. محیط شامل مجموعه‌ای از قرارگاه‌های رفتاری^۱ است، که درون یکدیگر قرار گرفته و فصول مشترکی دارند. این قرارگاه رفتاری دارای دو عنصر اساسی‌اند، الگوی شاخص رفتاری و محیط فیزیکی. محیط فیزیکی ساختار کالبدی است، مرکب از سطوح مرتبط و متشکل از الگوهای خاص. قابلیت محیط به دو دسته مستقیم و غیرمستقیم تقسیم می‌شود (نمودار ۱). در قابلیت مستقیم، تأمین فعالیت‌ها توسط محیط است؛ در حالی که قابلیت غیرمستقیم شامل چیزهایی چون معانی نمادین است. اگر محیطی قابلیت تأمین رفتارهایی را داشته باشد، به‌معنای آن نیست که آن رفتارها حتماً به وقوع می‌پیوندند؛ ولی اگر در جایی قابلیت‌های لازم وجود نداشته باشد رفتاری واقع نمی‌شود (Ibid, pp. 118-120).

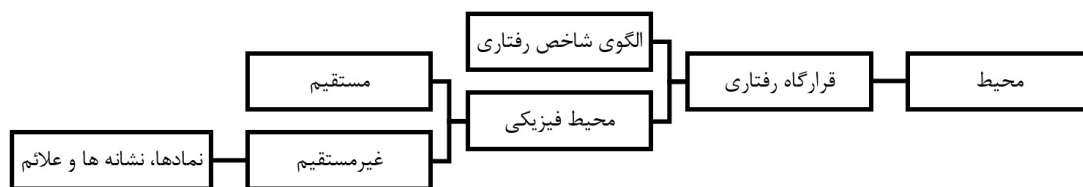
مهری و آتشکده‌ها (هرچند با گونه‌ای از احتمال) بتوان یافت، نشانه‌های چندانی در این باره به دست نیامده است. در دوره اسلامی، پیوند زورخانه با کانون‌های دینی بیش‌تر نمود یافت (Abolhasani-Targhi, 2011, p. 59). شکل داخل زورخانه‌های سنتی اغلب هشت‌گوش و در وسط زورخانه گودی کنده‌شده و در اطرافش غرفه‌هایی بنا گردیده است. در غرفه‌ای که مدخل زورخانه محسوب می‌شود سکویی به نام سردم ساخته‌اند. سقف بالای گود بلندتر از سقف‌های دیگر است و در بالای آن پنجره‌ای تهیه شده است. گود زورخانه به‌تناسب بنا بعضی مربع و بعضی مسدس ساخته‌شده و بر لبه گود چوب‌هایی نصب کرده‌اند تا بر اثر ضرب دست کشتی‌گیرها و یا جست‌وخیز ورزشکاران ریزش نکند. روشنایی و هوای زورخانه‌های قدیم خوب نبود (Parto-Beizai-Kashani, 2013, pp. 35-36). نمای بیرونی زورخانه اغلب چهارگوش است، با گنبد و یا گنبد گلدسته مانند که محل ورود هوا و نور خورشید از درچه‌ها به درون زورخانه‌هاست (Abolhasani-Targhi, 2011, p. 60).

جیمز فریزر، در سده نوزدهم میلادی زورخانه را این‌گونه توصیف می‌کند: «...این زورخانه مانند گرمابه‌ای است که ما از راهرو تاریکی در آن فرورفتیم و پس از عبور از دالانی به سردابه‌ای رسیدیم هشت‌ضلعی در زیر گنبدی که بر دایره‌ای از ستون‌ها استوار بود. در داخل این دایره گود زورخانه وجود داشت که از اطراف تا ارتفاع شش پا تخته‌بندی شده بود. بین این محل و دیوار خارجی در ارتفاع مناسب، جای نشستن تماشاگران بود ... سقف گچی با نقش‌های پهلوانانی که در حال زورورزی‌ها و شیرین‌کاری‌های مختلف هستند، نقاشی شده است» (Freezer, 1985, p. 157).

۵. مبانی نظری تحقیق

محیط ساخته‌شده با محیط پیرامون آن در ارتباط است.

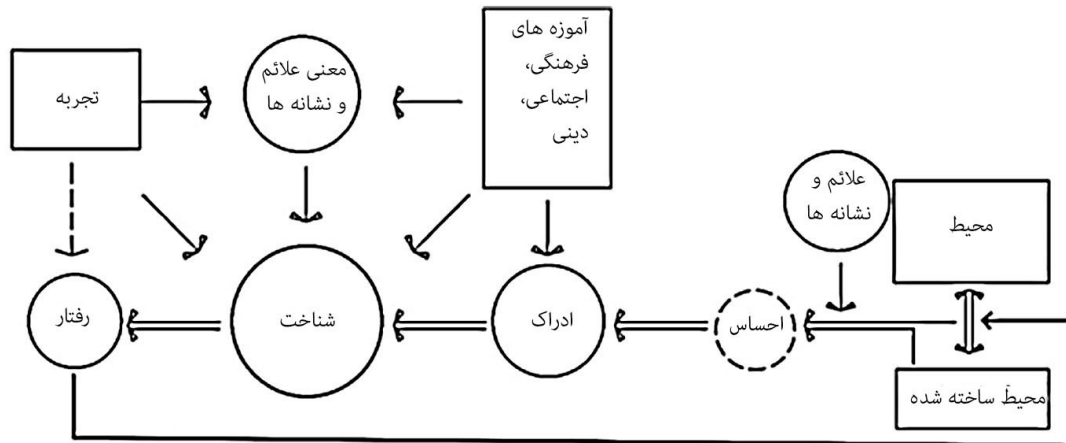
نمودار ۱: ارتباط علائم محیط با خود محیط

نگارندگان براساس جمع‌بندی نظریه‌های اندیشمندان عواملی نظیر: تجربه، معنی نماد و آموزه‌های فرهنگی، اجتماعی، دینی را بر شکل‌گیری رفتار افراد در محیطی خاص موثر می‌دانند (نمودار ۲) و تکرار رفتار در محیط به‌صورت الگوی رفتاری در می‌آید و افراد با قرار گرفتن در آن محیط خود را ملزم به رعایت آن رفتار می‌دانند.

به اعتقاد راپاپورت محیط بر رفتار از طریق اشارات تأثیر دارد و افراد براساس خوانش نشانه‌های محیطی عمل می‌کنند (Rapaport, 2005). وقتی محیطی شناخته شده رفتار متناسب با آن محیط ارائه می‌شود؛ لذا می‌توان چنین انگاشت که ورزشکاران با خوانش نشانه‌های زورخانه و شناخت قبلی آن نشانه‌ها، رفتاری متناسب با زورخانه انجام می‌دهند.

نمودار ۲: رابطه محیط و رفتار ساکنین

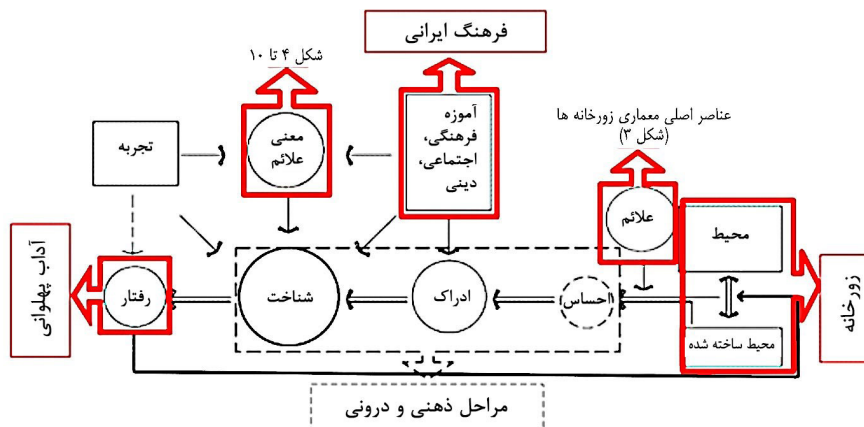

معنی، مهم‌ترین بخش ادراک عناصر محیط است که به شناخت مفاهیم نهفته در کالبد محیط کمک می‌کند (نمودار ۲). معنی، اشاره به مفهومی اغلب کیفی و غیرمادی دارد و سوی دیگر صورت پدیده را عنوان می‌کند که از یکدیگر تفکیک ناپذیرند. معنا کلیه ذهنیت‌هایی است که یک محرک برای ناظر به‌وجود می‌آورد (Rapaport, 2005, p. 7). بنابراین معنی در فرآیند ادراک، شکل می‌گیرد و به تعبیری، «هرگونه فرآیند ادراکی به خلق معنی، در سطوح و مراتب مختلف آن، منتهی می‌گردد» (Kazemi & Behzadfar, 2013, p. 77). درک معانی نمادین و سمبلیک دشوار و اغلب از طریق تداعی معانی مفاهیم خاص و غیرقابل لمس به‌وجود می‌آیند. دریافت این معانی نیاز به شناخت جامعه‌ای دارد که محیط ساخته‌شده در آن تجلی یافته است. در حقیقت تفاوت‌های فرهنگی باعث دریافت معناهای متفاوت از یک محیط می‌شود. راپاپورت معتقد است چیزها معنی را در خود جای نداده‌اند؛ بلکه معنی در ذهن انسان‌هاست. به‌همین دلیل افراد مختلف با نگاه به عناصر مختلف زورخانه، معانی متفاوتی از آن اخذ می‌کنند (Rapaport, 2005).

فرد با قرارگیری در زورخانه علائم و نشانه‌های آن را دریافت و احساس می‌کند؛ اما احساس وی در این مرحله به صورت دقیق نیست. از این‌رو، در نمودار ۲، دایره احساس به‌صورت خط‌چین ترسیم شده است. «انتقال اثر محرک از گیرنده حسی به اعصاب مرکزی، احساس نامیده می‌شود. احساس واکنشی بالقوه و مشهود در رفتار ایجاد می‌کند» (Irravani & Khoda-Panahi, 1992, pp. 23-24).

اطلاعات به‌دست آمده از محیط و زورخانه در ذهن بیننده سازماندهی می‌شود و ادراک صورت می‌گیرد. «ادراک، فرآیندی ذهنی است که طی آن تجارب حسی معنی‌دار می‌شود و از این طریق انسان روابط امور و معنای اشیا را درمی‌یابد» (Ibid, p. 25). براساس نمودار ۲، مرحله بعد از ادراک، شناخت است. در این مرحله، اطلاعات براساس آموزه‌های مختلف، تجارب پیشین و معانی اجزا دقیق‌تر می‌شود به‌نحوی که به بالاترین سطح ممکن یعنی شناخت می‌رسد. شناخت به فرایند کسب، سازمان‌دهی و استفاده از معلومات ذهنی اطلاق می‌شود که منجر به «دانستن» می‌شود. در مرحله شناخت، علائم و نشانه‌های زورخانه به‌طور کامل معنی شده‌اند و تمامی اطلاعاتی که ورزشکار بایستی از آن علائم دریافت کند را درمی‌یابد.

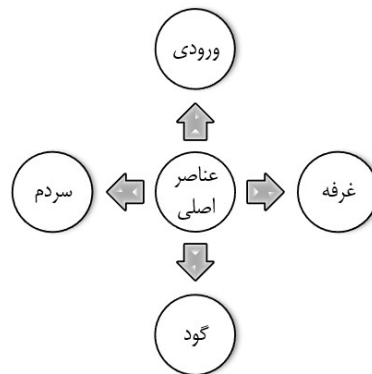
نمودار ۳: رابطه محیط زورخانه و رفتار پهلوانان

پیرس^۲ از دانشمندان علم نشانه‌شناسی، نشانه را عبارت از عنصری می‌داند که به‌ازای چیز دیگری قرار می‌گیرد و از این طریق، قابل فهم می‌شود یا معنایی را تداعی می‌کند (Bani-Massoud, 2005, p. 159). پیر گیرو، نشانه را محرک یا جوهر محسوسی می‌داند که تصویر آن در ذهن ما با تصویر ذهنی محرکی دیگر، تداعی می‌شود. کارکرد محرک نخستین، برانگیختن محرک دوم با هدف برقراری ارتباط است (Girou, 2004, p. 39). محرک نخست، باید آنقدر متمایز و منحصر به فرد باشد تا بتواند فقط و فقط محرک دوم را برانگیخته کند. در واقع، فرآیند ذهنی ارجاع محرک اول (که عینی است) به محرک دوم (که می‌تواند هم عینی و هم ذهنی باشد)، فرآیند شکل‌گیری یک عنصر به‌عنوان نشانه‌ای برای یک مفهوم در ذهن است (Turkashvand & Majidi, 2014, p. 7). عناصر اصلی زورخانه شامل: ورودی، غرفه، گود، سردم است (نمودار ۴). هر کدام از این ارکان، نشانه‌ها و نمادهای خاصی را دربردارند.

نمودار ۴: عناصر اصلی کالبد زورخانه

(شکل ۱). گروهی معتقدند چون انجام عملیات قهرمانی و پهلوانی ایجاد خودخواهی می‌کند؛ لذا کوتاه بودن درب را برای رفع نخوت پهلوانان لازم می‌دانستند (Tehranchi, 2009, p. 62). از دیگر دلایل کوتاهی درب ورودی زورخانه‌ها در گذشته به‌خصوص در دوره اعراب دوری از چشم عمال حکومتی (به‌دلیل مخالفت با این قبیل ورزش‌ها) بود.

شکل ۲: سردم زورخانه شاهرودی

(Safari, 2013)

در صورتی که علائم و نمادها با آموزه‌های پیشین فرد تطابق داشته باشد، حس خوشایندتری در فرد ایجاد می‌شود. هرچه فرد از نمادهای بیشتری گره می‌گشاید، این حس در وی بیشتر می‌شود. تا آنجا که فرد خود را جزئی از محیط و از جنس آن حس می‌کند و محیط در نظر فرد آشنا جلوه می‌کند. براساس شناخت به‌دست‌آمده رفتاری متناسب با محیط زورخانه انجام می‌دهد. رفتار واکنشی است که در برابر یک کنش بیرونی سر زده و فیزیکی، قابل توصیف و قانونمند است. تکرار این چرخه عادت‌های رفتاری زورخانه را به‌وجود می‌آورد (نمودار ۳).

۶. تحلیل نمادها و نشانه‌های عناصر اصلی معماری زورخانه‌ها

هنر برای ورود به عرصه معنا و محتوا جز رمزپردازی، شیوه‌های نمادگرایانه و تمثیل راه دیگری ندارد (Manan, 2014, p. 81). چارلز

۶-۱- ورودی

اولین عنصر اصلی کالبد زورخانه، ورودی است. «معمولاً زورخانه‌های قدیم دو در داشتند. یک در رو به بیرون و کوچه و دیگری دری که پس از گذشتن از آن به راهرویی کوتاه می‌رسیدند و وارد زورخانه می‌شدند. درب اولی بلند و درب دومی کوتاه بود تا ورزشکاران هنگام ورود سر خود را اجباراً در برابر ساحت زورخانه خم کنند» (Ensaifpour, 2014, p. 81).

شکل ۱: ورودی زورخانه شهدا دزفول

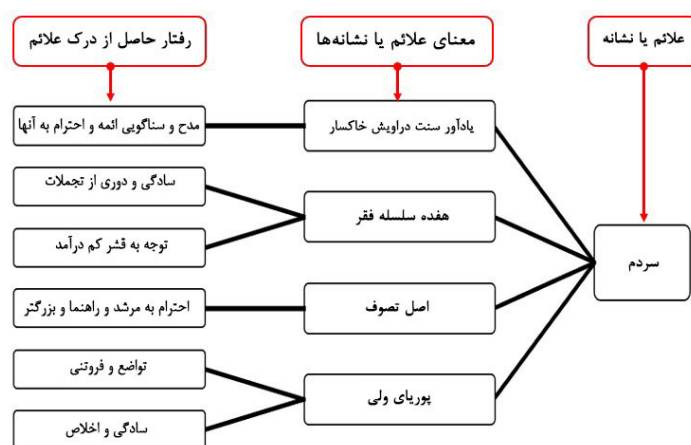
(Fakouri, 2008)

۶-۲- سردم

مظاهر فقر و نمونه‌های از ابزار اصناف منسوب به فقر را در آن جای داده و چون این مرکز را مقرر دود و دم خود تلقی کرده‌اند نام آن را سردم نهاده‌اند و مقدس شمرده‌اند. چون طبقه پهلوانان به تبعیت از اصل تصوف و پوربای ولی جزو هفده سلسله فقر محسوب شده‌اند، تعلیم‌دهنده زورخانه را مرشد و سکویی که بر آن می‌نشینند را سردم می‌گویند (Parto-Beizai-Kashani, 2013, p. 46). لذا «سردم در عرف طبقات مذکور مقدس است؛ لذا مرشد با تن پاک بر آن می‌نشینند و حکم منبر مسجد را دارد» (Tehranchi, 2009, p. 70). از این رو دارای پیام و ریشه تربیت جوانمردی در جامعه است (نمودار ۵).

جنب گود سکویی به ارتفاع تقریبی یک متر جهت نشستن مرشد وجود دارد که اصطلاحاً آن را «سردم» می‌نامند (شکل ۲). «در برهان قاطع سردم به معنی «سرخوانده» و «محل دم برآوردن» می‌باشد. در فرهنگ عمید به معنی خانقاه و محل اجتماع درویشان نوشته شده و مخفف «سریر دم برآوردن» است» (Tehranchi, 2009, p. 69). ریشه سردم را می‌توان در سلسله دراویش خاکسار به یافت. این سلسله دسته سقاها را تأسیس و چون با خوانندگی سرو کار داشته‌اند برای سخنوری سقاخانه به وجود آورده و

نمودار ۵: تأثیر سردم بر رفتار

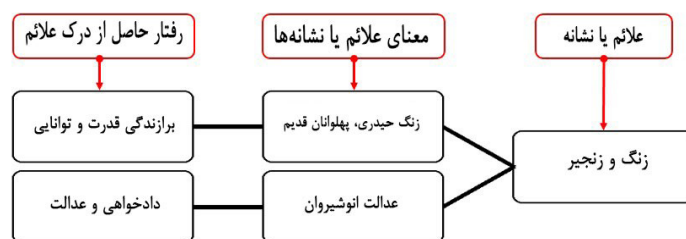

از تاریخ پیدایش زورخانه، زنگ و زنجیر همراه سردم وارد زورخانه‌ها شد و آن را برفراز سردم آویختند و برای احترام به پهلوانان هنگام ورود و خروج به زورخانه از زنگ استفاده می‌شود» (Tehranchi, 2009, p. 71). زنجیر و زنگ در فرهنگ فتیان نماد همبستگی و دادخواهی است. این سنت ریشه در فرهنگ ساسانیان دارد که از دوره پادشاهی انوشیروان به جا مانده است. انوشیروان به منظور جلب رضایت مردم و برای ارتباط مستقیم ستمدیدگان با او، زنگی بر در کاخ نصب کرد به طوری که مستقیماً صدای زنگ به گوش پادشاه می‌رسید (Tehranchi, 2009, p. 251). از این رو زنجیر و زنگ مظهر برازندگی، قدرت، توانایی و عدالت است (نمودار ۶).

۶-۲-۱- زنجیر (در کباده و برای اتصال زنگ) و زنگ

کاسه برنجی وارونه، متصل به زنجیر در بالای سردم که در میان آن گلوله‌ای آهنی تعبیه شده و مرشد در موقع لزوم آن را به صدا در می‌آورد (Ensafoor, 2007, p. 237). در قدیم زنگ نشانه نیرومندی و احترام بود. کسانی که از نظر پهلوانی صاحب‌نام بودند، در اماکن عمومی برای آن‌ها زنگ می‌نواختند (Tehranchi, 2009, p. 71). هنگامی که پهلوانان به مرحله کمال می‌رسیده‌اند زنگ‌هایی به کمر و بازوی خود برای نشان دادن درجه پهلوانی می‌آویختند (Parto-Beizai-Kashani, 2013, p. 48). «ماحصل آن که

نمودار ۶: تأثیر زنگ و زنجیر بر رفتار

۶-۲-۲- مرشد

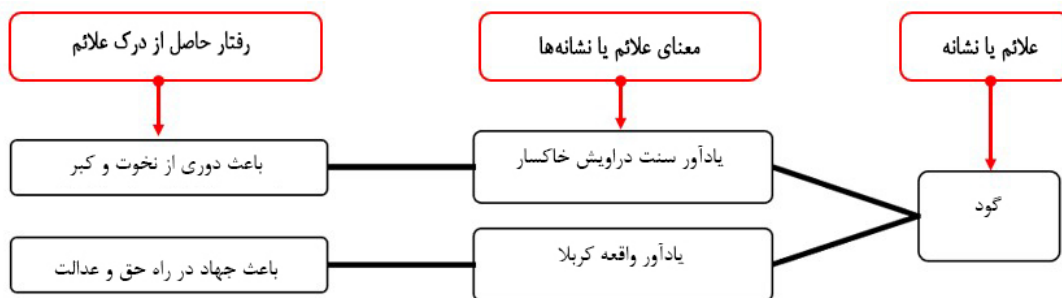
عنوان کهنه‌سوار سابقاً در زورخانه‌ها به کسی گفته می‌شده‌است که تعلیم کشتی‌گیری و ورزش می‌داده‌است و «مقصود از کهنه‌سوار، کهنه‌کار در رزم است که افراد را تعلیم می‌داده» (Parto-Beizai-Kashani, 2013, p. 23). کهنه‌سوار وظیفه ارشاد به فتوت و آموزش به آیین زورخانه و فنون پهلوانی را برعهده داشت. در قرن اخیر نقش کهنه‌سوار تا حد ضرب‌گیر زورخانه ولو با نام تعارف‌آمیز مرشد تنزل می‌کند (Ensaftpour, 2007, pp. 167-289). «ضرب‌گیرها وقتی به مقام استادی می‌رسیدند، حق استفاده از کپنک و تاج مولوی درویشی می‌یافتند و در روزهای گلریزان و مواقع جشن، ابلقی هم روی تاج خود می‌زدند. مرشدها که در این مقام معروف و کارکشته بودند، از احترامی که در حد کهنه‌سواران بود، برخوردار می‌گشتند» (Ibid, p. 290). مرشد نماد پیر، بزرگ، درویش، مراد است.

۶-۳- گود

گود، حفره‌ای غالباً هشت‌ضلعی و به عمق تقریبی ۷۰ الی صد سانتی‌متر است. «از روی نقاشی‌های قدیمی، نقش پرده‌ها و تصاویر کتاب‌های خطی کهنه می‌توان دریافت ایرانیان، اعمال نمایشی، جنگ و کشتی را در جاهایی فروافتاده که مردم بتوانند روی بلندی‌های پیرامون آن تماشاگر وقایع صحنه باشند، برپا می‌کردند» (Ensaftpour, 2007, p. 284). «نظر به این‌که در قدیم برای کشتی گرفتن زمینی را دایره‌وار حفر می‌نمودند و خاک آن‌را غربال و نرم می‌کردند، ممکن است این دایره، مبنای

تشکیل گود باشد» (Tehranchi, 2009, p. 67). انصاف‌پور به نقل از کتاب بدیع الوقایع آورده است که کشتی پهلوان علی روستای و پهلوان درویش محمد در حوض باغ زاغان، یعنی در جایی که مثل گود زورخانه بوده برگزار شده و سلطان حسین‌بایقرا و تمام بزرگان گرداگرد آن بودند. گود زورخانه از سنت درویش خاکسار پیروی شده و دلیل در جای پست ورزش کردن دفع نخوت است. سلسله درویش خاکساریه به درویش کابلی می‌رسد که گویا در کربلا با کشکول به امام حسین (ع) روز عاشورا آب نوشانده بودند. گفته شده از زمان تسلط اعراب عیاران و شاطران فتی، گود را ساخته‌اند تا یادآور گودال قتلگاه حسین‌بن‌علی (ع) باشد و خود را در آن آماده جهاد در راه حق و عدالت ببینند. گود را گاه شش‌گوشه به اضلاع شش‌گوشه قبر امام حسین (ع) مثال گرفته‌اند و گاه دایره‌وار یا هشت‌گوشه می‌سازند (Ensaftpour, 2007, pp. 284-286). هشت ضلعی حد وسطی در فرآیند تبدیل مربع (نماد زمین) به دایره (نماد آسمان) است. هشت‌بهشت، هشت مرتبه بهشت، هشت در بهشت و اقلیم هشتم نشان‌دهنده قداست عدد هشت است (Mohebbi & Ashouri, 2005, pp. 47-51). از آنجایی‌که، «برترین مرتبه از سلسله‌مراتب سلوک دینی و نهایت هدف مومن، بهشت است (Roshan & Sheibani, 2015, p. 161). گود به صورت هشت‌گوشه ساخته می‌شود تا یادآور بهشت باشد. نمودار ۷ نشان می‌دهد که گود یادآور سنت درویش خاکساریه و واقعه کربلا است؛ لذا نخوت و کبر را از افراد دور می‌کند و جهاد در راه حق و عدالت را متذکر می‌شود.

نمودار ۷: تأثیر گود بر رفتار

۶-۳-۱- کاربرد تزیینات کم

گود و تمامی بخش‌های زورخانه (به جز سردم) در طول دوران مختلف تاریخ دارای تزیینات بسیار کمی هستند (شکل ۳). از آنجا که غالب زورخانه‌ها، مالکیت خصوصی داشتند و متعلق به افراد کم‌مایه و قشر متوسط جامعه

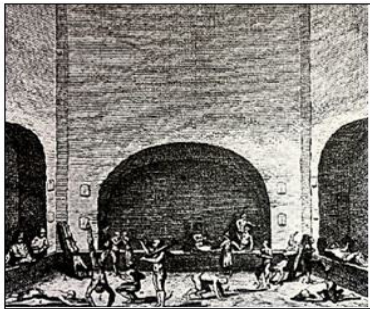
بوده فاقد تجملات است و تنها سردم، به دلیل قداستی که دارد، دارای تزیینات اندکی می‌باشد. بدنه داخلی زورخانه غالباً با تصاویر پهلوانان و شمایل ائمه پوشانده می‌شود. زورخانه جعفری به دلیل آن‌که زورخانه درباریان بود دارای تزیینات بسیار است (شکل ۴).

شکل ۳: زورخانه صفویه، ترسیم شده دوره زندیه
سفرنامه کارستن نیبور

(Ensafpour, 2007, p. 148)

شکل ۴: وضعیت زورخانه شهید فهمیده
در حال حاضر

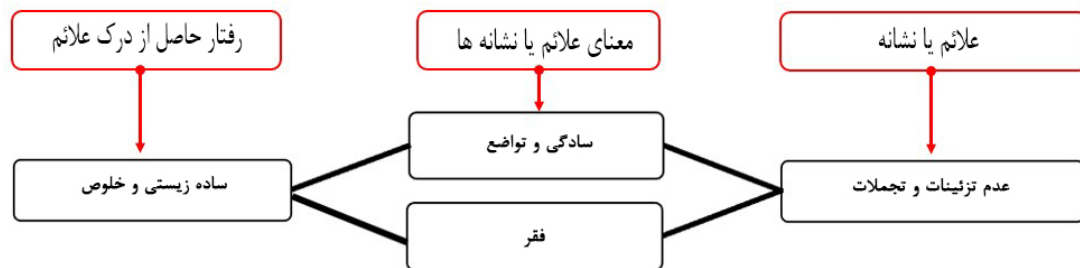

(Ghorbani, 2014)

می‌شود و با تکرار این یادآوری و تذکر در هر بار ورود فرد به زورخانه ساده‌زیستی به‌عنوان خصلت ورزشکار برگزیده می‌شود (نمودار ۸).

عدم تزیینات در کالبد داخلی و خارجی زورخانه، سادگی و تواضع را یادآوری می‌کند. با درک معنای کالبدی محیط زورخانه ساده‌زیستی و خلوص در ذهن ورزشکار تبلیغ

نمودار ۸: تأثیر عدم تزیینات در کالبد زورخانه بر رفتار

سلوکی است که انسان فانی خاکی را به بهشت رهنمون می‌شود (Roshan & Sheibani, 2015, pp. 161-162). این سلسله‌مراتب در نحوه ایستادن ورزشکاران و هنگام انجام ورزش در گود دیده می‌شود. در زورخانه در هر کار حق تقدم با اشخاص باسابقه و پیش‌کسوت است. از این رو سلسله‌مراتب، نمادی برای نظم و احترام به پیش‌کسوت و سادات است و همچنین یادآور حرکت به سوی حق تعالی و سلسله‌مراتب عالم هستی می‌شود.

۶-۳-۴- ابزار ورزش (میل، کباد، سنگ‌زور)

از جمله ابزاری که در هنگام فعالیت ورزشی وجودشان در گود ضروری است، میل، کباد، سنگ‌زور است. در کتاب مینو خرد پهلوی باب ۴۳، سفارش شده «در پاتوق، جامه اطمینان در برکنند و سپر راستی در دست گیرند و با گرز شکرگزاری و کمان آمادگی خود را برای نبرد با اهریمن آماده سازند». از آنجا که ادوات جنگی نام برده شده از نظر ظاهری شباهت بسیاری به وسایل ورزش زورخانه‌ای دارند، گمان می‌رود مقصود از پاتوق، زورخانه و سپر راستی، سنگ زور و گرز شکرگزاری، میل و کمان آمادگی، کباد باشد (شکل ۵).

۶-۳-۲- میاندار

از تأثیرگذارترین اشخاصی است که در گود حضور دارد. «در زورخانه هرکس را که سابقه یا جسارت بیشتر داشته باشد و به قول باستانی کارها تخته شنای خود را وسط بگذارد یا وسط گود بایستد و ورزش کند میاندار می‌گویند. معمولاً میاندار باید یکی از پیش‌کسوت‌های حاضر در گود باشد» (Tehranchi, 2009, p. 278). «ورزشکاران با چشم داشتن به حرکات میاندار به آهنگ ضرب مرشد ورزش می‌کنند؛ لذا باید به دقایق و رموز حرکات ورزش باستانی وارد باشد. میاندار باید با در نظر گرفتن حد وسط استعداد و توانایی ورزشکاران شنا برود، یا میل بگیرد تا کسانی که ضعیف و تازه‌کارند، فرسوده نشوند و آنانی که توانا هستند، اقناع گردند» (Ensafpour, 2007, p. 294)؛ از این رو میاندار نماد فرمانده، راهنما، معلم و دانا است.

۶-۳-۳- سلسله‌مراتب

باور به سلسله‌مراتب در عالم و حرکتی دوری از وحدت به کثرت و از کثرت به وحدت را می‌توان رکن بنیادین در شکل‌گیری هنرهای سنتی ایران دانست و در این نظام، بهشت‌برین، به منزله بالاترین مقام، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. طی مسیر به حقیقت (بهشت) سیر و

شکل ۵: ابزار زورخانه

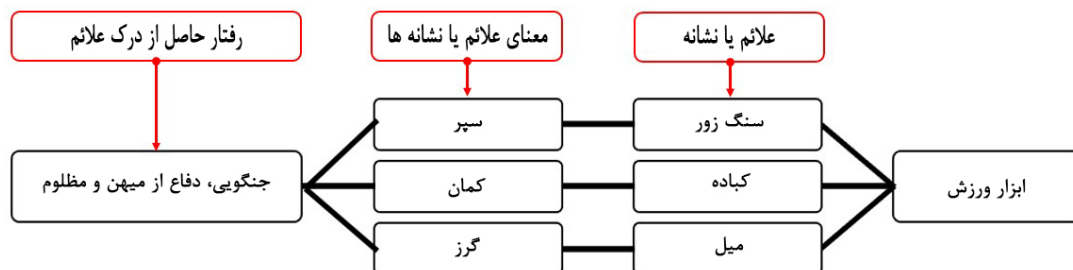

(Unname, 2014)

متجاوز مصون دارند. از این رو ابزار ورزش زورخانه‌ای نماد جنگجویی، دفاع از کشور، دفاع از مظلومین و حق جویی است (نمودار ۹).

پس هدف از انجام تمرینات ورزشی نیز، نبرد با اهریمن درون و بیرون بوده است. با اهریمن درون بجنگند تا فضایل اخلاقی کسب کنند و با اهریمن بیرون بجنگند تا از مردم مظلوم و ستم‌دیده محافظت کنند و کشور را از دست

نمودار ۹: تأثیر ابزار ورزش زورخانه‌ای بر رفتار

بالای گود بلندتر و گنبدی است. «گنبد در زورخانه‌ها، اماکن متبرکه و بقعه‌ها، گذشته از جنبه معماری دارای ارزش معنوی است. این اعتقاد از پیش از اسلام سرچشمه می‌گیرد زیرا نشانه‌ای از نیروی آسمانی و ارتباط با عالم بالا می‌دانستند. لذا چرخیدن ورزشکاران در زیر گنبد نوعی ارتباط معنوی و متافیزیکی با گردش جهان خلقت است» (Tehranchi, 2009, p. 62). فرم‌های گنبدی شکل در ذهن بیننده نشانه‌ای از نیروی آسمانی است. بنابراین توجه ویژه به شکل‌های گنبدی، صرفاً برآوردن نیازهای فنی نبوده و برآورنده توقعات معنوی و روانی نیز بوده است (Farshad, 1983, p. 302). طبق برخی تحلیل‌ها، گنبد به دلیل فرم معقر و رو به درون، نمادی برای سیر در نفس می‌باشد (Noghreh-kar, 2008, p. 520). گنبد به‌عنوان نشانه خارجی گود محسوب می‌شود و بر نقش مهم گود تأکید دارد (نمودار ۱۰).

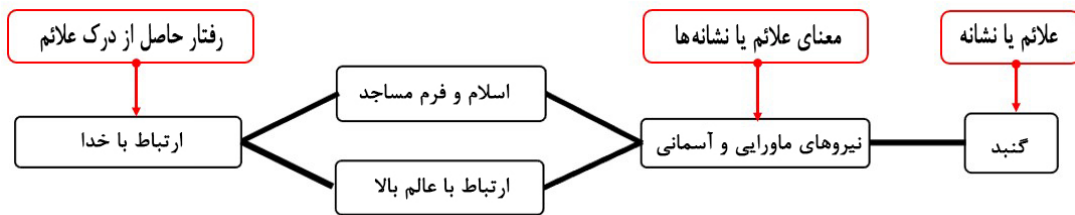
۶-۳-۵- چرخ زدن

یکی از تمرینات ورزشی زورخانه چرخ زدن است. «چرخیدن، نمادی از چرخ و پایکوبی سماع درویشان است که در حالت وجد به گرد خود می‌چرخیدند. حرکت و گردش در نزد صوفیه و بالاخص در نزد مولانا اهمیتی بسیار داشت» (Tehranchi, 2009, p. 261). چرخیدن در حالت سماع و به آهنگ نای و رباب، مرغ جان را قفس کالبد رها می‌کند و برای سیر و صعود به آسمان و به جهان حقیقت آماده می‌سازد. در مکتب مولانا سیر و سفر، حرکت و جنبش مایه کمال و نشانه حیات است و توقف نشانه زوال (Tafazeli, 1996, p. 36).

۶-۳-۶- گنبد

در زورخانه دو نوع سقف به کار می‌رود. سقف‌های مسطح در ارتفاع‌های مختلف و سقف‌های گنبدی. معمولاً سقف

نمودار ۱۰: تأثیر گنبد بر رفتار

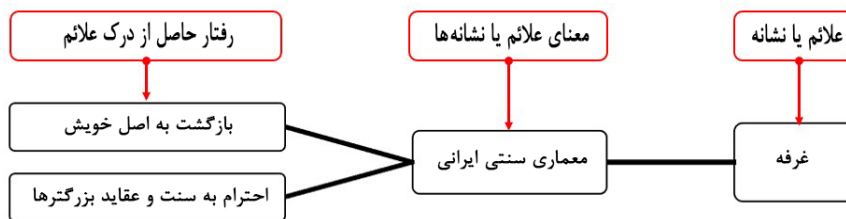

۶-۴- غرفه

گود و داخل غرفه‌ها به تماشا می‌نشینند. این امر برای بینندگان دارای اثرات تربیتی و آموزه‌های اخلاقی است. زورخانه به منزله آموزشگاه جوانمردی و فتوت به‌شمار می‌رود. غرفه، یادآور معماری سنتی ایران و تجلی‌کننده گذشته و خاطرات افراد است که از این طریق، خصایلی نظیر بازگشت به اصل خویش و احترام به سنت‌ها و عقاید بزرگترها را گوشزد می‌کند (نمودار ۱۱).

چهارمین عنصر تأثیرگذار بر رفتار پهلوانان غرفه است. «یکی از ویژگی‌های ساختمان اماکن عمومی در قدیم آن بود که در دورادور محل اجتماع آن جاهایی شبیه اتاق، با تاق ضربی می‌ساختند که به دکان می‌مانست و به آن غرفه می‌گفتند. غرفه اگر در زورخانه بود یا حمام، لباس‌های خود را در آن می‌کنند و یا آنجا نشست و میان را تماشا می‌کردند. معمولاً سقف آن کوتاه‌تر از سقف اصلی است» (Ensaipour, 2007, pp. 245-255). تماشاگران در اطراف

نمودار ۱۱: تأثیر غرفه بر رفتار

و مهمان‌نوازی را می‌توان به‌عنوان خصایل اخلاقی متأثر از نمادها و نشانه‌های کالبد زورخانه ذکر کرد.

۷. دست‌آوردهای پژوهش

براساس مطالب ارائه شده، هر یک از ارکان زورخانه، از طریق نمادها و نشانه‌های مخصوص به‌خود، خصایل اخلاقی خاصی را یادآوری می‌کند. به‌عنوان مثال گود از طریق نمادها و نشانه‌هایی نظیر: فرم و شکل ظاهری، کمبود و حتی فقدان تزیینات، سلسله‌مراتب، نرمش‌ها، ابزار ورزشی و وجود میاندار، بر خصایل اخلاقی نظیر: تواضع، دوری از نخوت، تقوا، دین‌داری، ارتباط با خدا، ساده‌زیستی و خلوص، احترام به بزرگ‌تر، منظم بودن، جنگجویی و دفاع از مظلوم تأکید می‌کند (نمودارهای ۷-۱۰) (جدول ۱). در ارتباط با سایر عناصر زورخانه نیز چنین است. لذا در پاسخ به پرسش اصلی پژوهش خصایلی نظیر: تواضع، ساده‌زیستی و توجه به قشر کم‌درآمد، دین‌داری، توجه به سنت و بازگشت به اصل خویش، نظم و عدالت، احترام به بزرگ‌تر، جنگجویی، دفاع از مظلوم، وحدت، فضیلت‌جویی

۸. نتیجه‌گیری

معماری از دیدگاه مؤلفین، بستری برای یادگیری غیر رسمی است؛ خواه در کالبد محیط آموزشی باشد، خواه در بستر محیط فرهنگی، مذهبی و غیره. کالبد زورخانه نیز به‌طور غیرمستقیم، حرف‌ها و پندهایی برای کاربران دارد. کالبد زورخانه با بهره‌گیری از علائم و نمادها، مفاهیم اخلاقی والایی را به ورزشکاران گوشزد می‌کند؛ مفاهیمی نظیر: تواضع، ساده‌زیستی، توجه به قشر کم‌درآمد، دین‌داری، توجه به سنت، بازگشت به اصل خویش، نظم، عدالت، احترام به بزرگ‌تر، جنگجویی، دفاع از مظلوم، وحدت، فضیلت‌جویی و مهمان‌نوازی. جدول ۱ چگونگی گفتمان کالبد زورخانه با کاربران را از طریق علائم و نشانه‌ها شرح می‌دهد.

جدول ۱: تأثیر معنای علائم زورخانه بر رفتار

عناصر	علائم	معنای علائم	رفتار ناشی از شناخت علائم
گود	گود	سنت دراویش خاکساریه	تواضع، دوری از نخوت و تکبر
		بهشت، گودال قتلگاه و کشکول آب دراویش خاکساریه	تقوا، دین‌داری
	گنبد	آسمان و امور معنوی، سقف غارهای معابد مهری اولیه	ارتباط با خدا
	عدم تزیینات	سادگی و تواضع، فقر	ساده‌زیستی و خلوص
	سلسله‌مراتب	نظم و ترتیب	احترام به بزرگتر، منظم بودن
	میل	گرز، جنگ، قدرت	جنگجویی، دفاع از مظلوم
	کباده	کمان، جنگ، قدرت	
	تخته شنو	شمشیر، حرکات شناوری	
	سنگ (زور)	سپر، جنگ، قدرت	
	چرخ زدن	سماع درویشان، آمادگی روح برای سلوک	زهد، تقوا
میاندار	فرمانده، راهنما	احترام به معلم، وحدت	
سردم	سردم	ارتفاع سردم، نماد بزرگی جایگاه و مقام فرد است.	احترام به بزرگتر
		هفده سلسله فقر	دوری از تجملات، سادگی، توجه به قشر کم‌درآمد
		آیین دراویش خاکساریه	مدح و ثناگویی ائمه
	زنگ	قدرت، برازندگی، توانایی	فضیلت‌جویی
	زنجیر (در کباده و برای اتصال زنگ)	همبستگی و دادخواهی، ریشه در سنت دادخواهی و طلب عدل در زمان خسرو انوشیروان	نظم، عدل
مرشد	پیر، بزرگ، درویش، مراد	احترام به راهنما و رهبر	
غرفه	غرفه	طاقچه و غرفه‌های قدیم، سنت‌گرایی	مهمان‌نوازی، توجه به سنت، بازگشت به اصل خویش
ورودی	ارتفاع کم	دهانه غارهای معابد مهری اولیه، مخفی‌گاه سرخم کردن و کرنش	تواضع

پی‌نوشت

۱. به ترکیبی از فعالیت‌ها و مکان انجام آن‌ها گفته می‌شود.

2. Charles Sanders Peirce
3. Giro

REFERENCES

- Abbasi, Z., Habib, F., & Mokhtab-Ameri, M. (2015). Developing Principles and Criteria for Spatial Perception in Iranian Traditional Market Architecture. *Urban Management*. 39, 291-316. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=247779>
- Abolhasani-Targhi, M. (2011). Zurkhanei Sports in Iran. Tehran: Office of Cultural Research.
- Bani-Massoud, A. (2005). The Place of Semiotics in the Formation of Postmodern Populist Architecture. *Culture Architecture*. 23, 155 - 165. <https://www.magiran.com/volume/25826>
- Dideban, M., Pourdihimi, SH., & Rismanchian, O. (2013). The Relationship between “Cognitive Properties” and “Spatial Configuration” of the Artificial Environment, An Experience in Dezful. *Iranian Architecture*. 37-64. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=214912>
- Ensafpour, G. (2007). Historique du Zur-xane et les Groupes Sociank Quile Frequentent. Tehran: Akhtaran.
- Fakouri, R. (2008). Zurkhaneh Sport in Dezful. Retrieved from Tnews: <http://tnews.ir>
- Farshad, M. (1983). Iranian Engineering History. Tehran: Goyish.
- Freezer, J. (1985). The Freezer Traveler Known for Winter Travel. (M. Amiri, Trans.). Tehran: Toos.
- Ghorbani, H. (2014). Report of the Funeral Pahlavan Soleimani in Shahid Fahmideh Zoorkhaneh. Retrieved from Zoorkhanehbojnord: <http://zoorkhanehbojnord.blogfa.com/>
- Girou, P. (2004). Semiotics. (M. Nabavi, Trans.). Tehran: Agah.
- Grutter, J.K. (1987). Grundlagen der Architektur. (A.H. Jahanshah Pakzad, Trans.). Teharn: Shahid Beheshti University.
- Irravani, M., & Khoda-Panahi, M. (1992). Sensation and Perception Psychology. Tehran: Allameh Tabatabai.
- Kazemi, A., & Behzadfar, M. (2013). Recognition of the System of Environmental Meanings in Historical Environments with Emphasis on Social Transformations of the Audience. *Urban Studies*. 1, 75-87. <http://noo.rs/OlaNK>
- Lang, J. (2002). Creation of Architectural Notes. (A. Eini-far, Trans.). Tehran: University of Tehran.
- Manan-reisi, M., Noghreh-kar, A., & Mardomi, K. (2014). An Introduction to Cryptography in Islamic Architecture. *Islamic Architecture Research*. 2, 79-94. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=227379>
- Mohebbi, H., & Ashouri, M. (2005). Symbols and Signs in the Role of Historical Zylos of the Altar Design (Queue) Maybod. *Iranian Carpet*. 42-60. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=35818>
- Noghreh-kar, A., Hamzinejad, M., & Dehghani-Tafti, M. (2010). Investigating the Impact of the Natural Environment on Behavior and Ethics from Islamic Thinkers' Viewpoints and Its Results in Artificial Environment Design. *Architecture & Urban Development journal*. 5, 79-96. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=154944>
- Noghreh-kar, A. (2008). An Introduction to Islamic Identity in Architecture and Urban Development. Tehran: Payam Sima.
- Parto-Beizai-Kashani, H. (2013). History of Ancient Iranian Sports. Tehran: Zavar.
- Rapaport, A. (2005). The Meaning of the Built Environment : A Nonverbal Communication Approach. (F. Habib, Trans.) Tehran: Urban Planning and Processing.
- Roshan, M., & Sheibani, M. (2015). Semiotics and Meaning of Mystical Concepts in Architecture and Urban Development with the Integration of Islamic Mysticism and Umberto Codes; Case Study: Safavid Architecture of Isfahan School. *Urban Management*. 38, 151-172. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=247829>
- Safari, A. (2013, September 28). Zahrkaneh Shahverdi One of Iran's National Monuments in Qazvin. Retrieved from Sedayeqazvin: <http://sedayeqazvin.ir/Pages/News-4795.aspx>
- Tafazeli, A. (1996). The Dervishes' Course in the Education of Molana. Tehran: Fakhteh.
- Tehranchi, M. (2009). Ancient Sports from a Value Viewpoint. Tehran: Amir-kabir.
- Toloukian, F. (2009). Zurkhaneh Sport Training. Tehran: safir-e-Ardahl.
- Turkashvand, A., & Majidi, S. (2014). Recognizing Some Signs in Urban Spaces. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism*. 155-165. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=240802>
- Unname. (2014). Ancient Sports: Symbol of Youth Culture in South Khorasan. Retrieved from South Khorasan Today: <http://birjandemrooz.com/>

نحوه ارجاع به این مقاله

مسعودی، زهره؛ مومنی، کورش و بمانیان، محمدرضا. (۱۳۹۸). تبیین رابطه نمادها و نشانه‌های معماری زورخانه با آداب و رفتار پهلوانی. نشریه معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۲(۲۸)، ۹۱-۱۰۲.

DOI:10.22034/AAUD.2019.97362

URL: http://www.armanshahrjournal.com/article_97362.html

Explaining the Relationship between the Architectural Signs and Symbols of the Zoorkhaneh with Heroic Rituals and Behaviors*

Zohreh Masoudi^a- Kourosh Momeni^{b**}- MohammadReza Bemanian^c

^a M.A. of Architecture, Department of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Jundi-Shapur University of Technology, Dezful, Iran.

^b Associate Professor of Architecture, Department of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Jundi-Shapur University of Technology, Dezful, Iran (Corresponding Author).

^c Professor of Architecture, Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Received 19 February 2017; Revised 20 June 2017; Accepted 10 July 2017; Available Online 21 December 2019

ABSTRACT

Zoorkhaneh (House of Strength) is one of the cultural-sport and original buildings in Iranian architecture and it has been the growth and instruction locus of a great many of heroes who have caused the enhancement of the society's cultural-ethical level through their moralities. In the heart of the Zoorkhaneh' architectural context, there are latent symbols and signs that can increase their spatial qualities. The architecture of such a special building has been neglected in the history of Iran's architecture for many reasons. After the Islamic revolution and imposed war, the attentions were directed once again at the zoorkhaneh-based sports and zoorkhanehs' physique. This study has been carried out in line with manifesting the importance of the symbols existent in the zoorkhanehs and the necessity for their continuation in designing the zoorkhanehs' physique; the study is also looking for an answer to the question as to "what are the behavioral properties created in the heroes by the signs and symbols in the zoorkhanehs?"

The present study's research method is qualitative of the descriptive-analytical type. In order to reach an answer to the study question, the chart "the process of the environment's effect on the residents' behaviors" and the significations of the signs existent in the zoorkhaneh were used. Then, the extracted information has been matched with the heroes' behaviors. The study is qualitative research of the analytical type. The investigations show that some of the heroic properties stem from the physical signs and symbols in the zoorkhanehs. The entrance of the zoorkhanehs creates such a characteristic as humbleness in the individuals. The platform reminds attendants of such attributes as respecting the elders, paying more attention to the lower social classes and looking for virtuousness. The pit creates such moralities as humbleness, piety, and religiousness, simple living and unity in the individuals and the booth results in hospitality and paying attention to traditions in the athletes.

Keywords: Symbol, Zoorkhaneh, Heroic Behavior, Zoorkhaneh's Architecture, Zoorkhaneh's Physique.

* This article is an excerpt from an M.A. dissertation by the first author under the title of "Design of Culture House (Contemporary Zoorkhaneh) with Morality Approach in Iranian Culture" as Guided by the second and third authors in architecture department of the Faculty of Architecture and Urban Planning in Jundi-Shapur University of Technology, Dezful, Iran.

** E_mail: K_Momeni@jsu.ac.ir

1. INTRODUCTION AND STATEMENT OF THE PROBLEM

Every environment has properties and symbols that influence the type of individuals' behavior. "Zoorkhaneh is an institution featuring subtle philosophical concepts that is mainly based on the promotion of theology and defense of the homeland and wronged people. In Zoroastrianism, robustness and health are considered as a national duty and religious obligation for everyone. It was based on these same traditions and beliefs that the ancient Iranians used to learn various kinds of sports for supplying themselves with health as well as creating a spirit of magnanimity. It is stated in Avesta's teachings that the deeds of the heroes should be stemmed from common sense. The champion warrior had to be always a leader and fight the evil manifestations of Devil" (Toloukian, 2009, p. 19).

The ethics-driven behaviors of the heroes and zoorkhaneh -goers are vivid. The investigation of the source from which these good virtuous properties that are shared by all sportsmen are stemmed and what are their causes is amongst the notable points. Does architecture have an effect as a physical art and a container for the zoorkhaneh-based activities on the formation of these dispositions or not? The subject of the present study pertains to areas like psychology, architecture, ancient sports, and ethics.

2. STUDY BACKGROUND

The human mind is a symbol-making and sign-processing structure. Signs enable the establishment of a better relationship with the peripheral environment. Grutter writes that symbol is the sign with contents beyond the instantaneous effects and that it can be analyzed semantically. The symbol is a means for formal objectification of the mental content. A sign is not prepared to act as a symbol but it gains symbolic value in the course of time. Semantic perception of a sign is feasible if the receiver has previously learned its concept. Symbols and some signs have mental aspects and are functions of the observer and the cultural environment (Grutter, 1987, pp. 501-502).

Our sensory experience of our peripheral world and recognition and identification of the environmental stimuli as well as the relational measures to them is called the perception process. Human beings acquire information about the environmental elements via the perception process (Abbasi, Habib, & Mokhtab-Ameri, p. 296). In their minds, human beings consciously or unconsciously engage in matching their experiences with shapes; thus, in order to figure out the meanings of the signs existent in the zoorkhaneh, there is a need for having basic information. This information can be more sought in Iranian culture and the history of ancient sports.

The manmade products and processes of the

environment are called artificial environment (Didehban, Pourdehimi, & Rismanchian, 2013, p. 38). As an artificial environment in relationship with the human, zoorkhaneh is the locus of developing physique and psyche. In zoorkhanehs, the sport movements are carried out in adherence to certain rites. Meanwhile performing these movements, eulogy, and praise of the Immaculate Imams, especially his highness Imam Ali (PBUH), and poems containing ethical themes are spoken aloud.

3. STUDY METHOD

The present study's research method is qualitative of the descriptive-analytical type. In order to reach an answer, the "process of the environment's effect on the residents' behaviors" and the meanings of the signs in zoorkhanehs are utilized. Then, this information is matched with the behaviors of the heroes. The areas influencing the present research are psychology, behavioral-motor sciences, architecture, and ancient sports.

The instrument of gathering and collecting information in the area of heroes' moralities and behaviors has been library research. In order to verify the accuracy of the gathered materials, the data were compared with some of the athletes and the activities of several zoorkhanehs were investigated. In line with investigating the reliability and validity, of the country's 160 historical zoorkhanehs that mostly date back to Qajar and Pahlavi Eras and largely have been destroyed and have lost their prior function, 13 prominent zoorkhanehs that their documents were existent and their buildings were still sound and stable, were investigated. Amongst these 13 zoorkhanehs, Khajeh Khezr, Shahverdi, Shohaday-e-Kasnaviyeh, Nirumand, Khaneqah, Tayyeb, National Bank, Sha'aban Ja'afari (Shahid Fahmideh), Talachi, Astan-e-Quds, and Ferdowsi can be pointed out.

4. ZOORKHANEH S' ARCHITECTURE

The physique of the zoorkhaneh is similar to Tekiyehs that are per se similar to Khanqahs resembling ancient Iran's fire-temples. This similarity in appearance can be due to the similarities in the rites and rituals exercised by mysticism and the followers of Fotowwat (magnanimity) School to the ones exercised by athletes in zoorkhanehs all of which are produced by the Iranian thought and stemmed from the properties of Iran's ancient culture. After Islam, ports, Khanqahs or Tekiyehs became the centers of the mystics and sources of the heroes as well as the cavaliers following the magnanimity school and this is why the zoorkhanehs' shapes are in this regard similar to these places (Ensafpour, 2007, pp. 239-241). The designing of the zoorkhaneh's building is rooted in the pre-Islamic era's architecture, especially Parthians. This style was completed after Islam and the zoorkhanehs' buildings took their current shape. Sport-houses were

constructed in levels below the ground floor in the past, like bathrooms and crypts due to the tradition of being secretive (Tehranchi, 2009, p. 62).

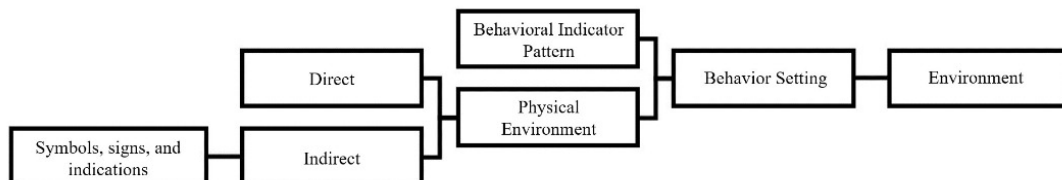
Zoorkhaneh was usually constructed in the adjacent of other holy buildings as it was considered sacred. This issue can be rooted in ancient Iran's teachings. But, there is no other sign in this regard except that there are links between the semiotics of the construction and architecture of the zoorkhanehs and some of the temples like Mithra worship-house and fire-temples (though it is somewhat probabilistic). During the Islamic period, the bond between the zoorkhaneh and the religious centers became more accentuated (Abdolhosseini-Targhi, 2011, p. 59). The interior shape of the traditional zoorkhanehs was octagonal and a pit was dug in the middle of the zoorkhaneh and booths were made in its periphery. In the booth which is the entrance of the zoorkhaneh, a platform named "Sardam" in Persian was constructed. The roof above the pit was higher than the other roofs with a window installed therein. The zoorkhanehs' pits were built in square and hexagonal shapes in proportion to the building and wooden rods were installed on the edges so that the pit can be prevented from collapsing due to the power of strikes by the hands of the wrestlers or by the sportsmen's bumping. The lighting and ventilation of the zoorkhanehs were not optimal in the past (Parto-Beizai-Kashani, 2013, pp. 35-36). The exterior view of the zoorkhaneh was often four-sided with a dome and/or finial-like vault that allowed air and sunlight to enter through the orifices into the zoorkhaneh (Abdolhosseini-Targhi, 2011, p. 60).

James Freezer described zoorkhaneh in the 19th century in the following words: "... this zoorkhaneh is like a bathroom to which we entered through a dark corridor and, after passing through a passageway, reached an octagonal cellar underneath a dome established on a circle of columns. The zoorkhaneh's pit was inside this circle that had been cast with flat wooden boards in the periphery up to a height of six feet. The spectators' seats were between this place and the external wall at a good height ... the plaster-covered ceiling was painted with images of heroes that are wrestling and performing various stunts" (Freezer, 1985, p. 157).

5. STUDY THEORETICAL FOUNDATION

The constructed environment is connected to the peripheral environment. The recognition of zoorkhaneh is imperfect without the recognition of its peripheral environment. Lang believes that "the environments in the periphery of the human beings incorporate terrestrial, social and cultural contents each of which influences the lives of the people, their attitudes towards the constructed environment and their expectations of the designers" (Lang, 2002, p. 85). Amos Rapoport (1969) adopts a sociocultural approach towards the environment. He considers the environment as a series of object-object, object-people and people-people interrelationships that encompass complex internal relations between four elements of space, time, meaning and relation (Rapoport, 2005). An artificial environment potentially supplies users with various things. The capabilities of the constructed environment support some of the behaviors and restrict some others (Lang, 2002, pp. 92-94).

"Zoorkhaneh's environment" and "its peripheral environment" and "their interrelationships" influence the individuals. The method of combining the elements in the zoorkhaneh is in such a way that it latently features the possibility of potentially accommodating religious-ethical activities and supporting similar behaviors. A collection of the environment's competencies in a special position can create a potential environment for human beings' certain behaviors therein. The environment embraces a set of behavioral settings¹ that are located inside one another and have common traits. This behavioral setting has two main elements including behavioral indicator pattern and physical environment. The physical environment is a physical structure, a combination of related levels and consisted of a special pattern. The environment's competence is divided into direct and indirect sets (Chart 1). In direct competence, the activities are supplied by the environment whereas indirect competence includes things like symbolic meanings. If the environment has the capability of supplying behaviors of certain types, it does not mean that those behaviors would definitely occur but if a place lacks the required competence, no behavior would occur (Ibid, pp. 118-120).

Chart 1. The Relationship between Signs of an Environment with the Environment Itself

According to Rapoport, the environment influences the behavior through cues and individuals act based on their reading of the environmental signs (Rapoport, 2005). When an environment was recognized, the behavior

in proportion thereto would be offered; thus, it can be thought that the athletes read the zoorkhaneh's signs and exhibit behavior in proportion to the zoorkhaneh based on their prior recognition.

Based on the conclusion of the thinkers' theories, the authors know factors like experience, meaning of symbol and cultural, social and religious teachings as effective on the formation of certain behaviors in a given

environment (Chart 2) and the repetition of a behavior in an environment turns in to a behavioral pattern and by attending the environment, the individuals find themselves obliged to observe that behavioral pattern.

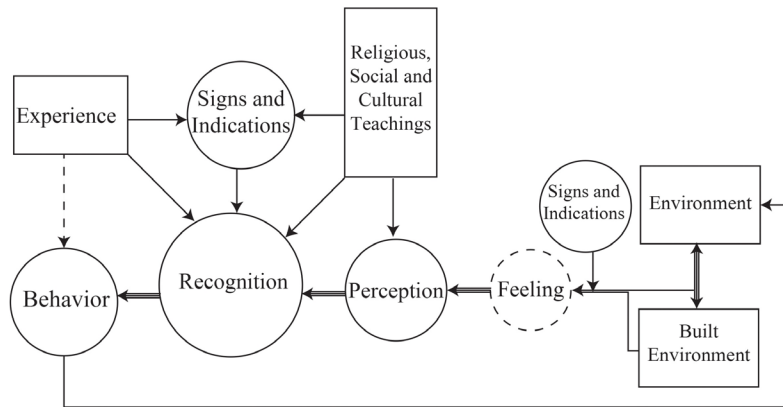

Chart 2. The Relationship between the Environment and Residents' Behaviors

By attending the zoorkhaneh, individuals receive and feel its signs and marks; but, their feelings are not exact in this stage; hence, in chart 2, the "circle of feeling" is illustrated in dashed lines. "The transferring of the stimulus's effect from the sensory receptors to the central nerves is called feeling which creates a potential and tangible reaction in the behaviors" (Irravani & Khoda-Panahi, 1992, pp. 23-24).

Information obtained from the environment and zoorkhaneh is organized in the observer's mind and subsequently, the perception is formed. "Perception is a mental process in the course of which the sensory experiences become meaningful through which, the human being understands the relationships between the affairs and meanings of the objects" (Ibid, p. 25). Based on chart 2, the stage following perception is recognition. In this stage, information becomes more precise based on various teachings, prior experiences and meanings of components in such a way that the highest possible level, i.e. recognition, is attained. Recognition is the process of acquiring, organizing and using the mental information that leads to "knowing". In the recognition stage, the zoorkhaneh's signs and marks are completely interpreted and all of the information from which an athlete has to receive is

perceived.

Meaning is the most important part of perceiving the environmental elements and contributes to the recognition of the concepts hidden in the environment's physique (Chart 2). Meaning refers to a qualitative and nonmaterial concept describing the inseparable forms of a phenomenon, on the other hand. Meaning includes all of the mentalities created by a stimulus for an observer (Rapaport, 2005, p. 7). Therefore, meaning is formed in the perception process and, in other words, "any perceptual process leads to the creation of meaning in its various levels and ranks" (Kazemi & Behzadfar, 2013, p. 77). Perception of the symbolic meaning is difficult and it often occurs through associating the meanings of special and intangible concepts. The perception of these meanings entails the recognition of the society wherein the constructed environment has been manifested. In fact, cultural differences cause the perception of different meanings of an environment. Rapaport believes that it is not the things accommodating meaning rather meaning exists in the human mind. Due to the same reason, various individuals perceive different meanings by looking at various elements of the zoorkhaneh (Rapaport, 2005).

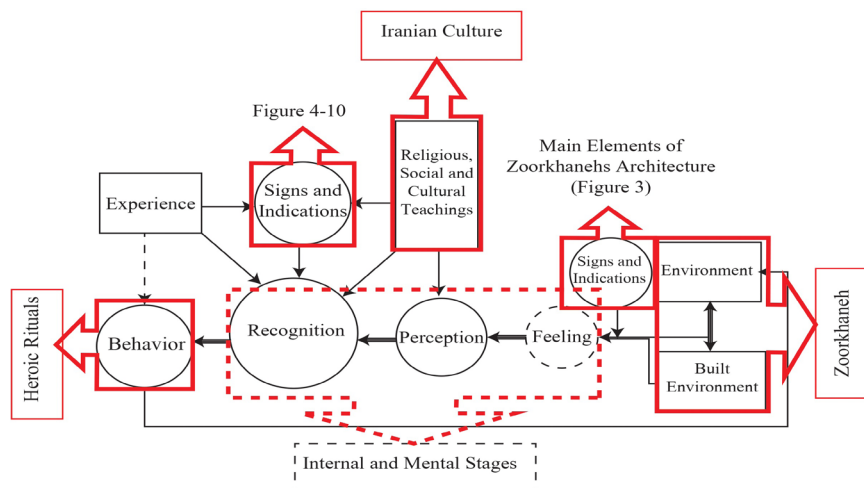

Chart 3. The Relationship between the Zoorkhaneh's Environment and Heroes' Behaviors

If the signs and symbols are matched with the individuals' prior teachings, a pleasant feeling is created in the individual. The more the individuals unravel a larger number of symbols, the more this sense would become accentuated in them to the extent that the individuals would feel their own selves as a part of the environment which would subsequently appear more familiar to them. Based on the obtained recognition, the individual would show behavior in proportion to the zoorkhaneh's environment. Behavior is the reaction shown to external action and is physical, rule-base, and descriptive. The repetition of this cycle creates the behavioral habits of the zoorkhaneh (Chart 3).

6. ANALYZING THE SIGNS AND SYMBOLS OF THE MAIN ELEMENTS IN THE ZOORKHANEHS' ARCHITECTURE

Art has no other way than encoding, symbolic methods and allegory for entering the area of meaning and content (Manan-Reisi, Noghreh-Kar, & Mardomi,

2014, p. 81). Charles Peirce, a scientist in the area of semiosis, realizes sign as an element indicating another by way of which it becomes understandable or associates meanings (Bani-Massoud, 2005, p. 159). Pierre Girou knows sign as a tangible stimulus or essence the image of which is associated in our minds with the mental image of another stimulus. The first stimulus serves the provoking of the second stimulus with the objective of establishing a relationship (Girou, 2004, p. 39). The first stimulus should be so distinct and unique that it can only and only rouse the second stimulus. In fact, the mental process of referring the first stimulus (which is objective) to the second stimulus (that can be both objective and subjective) is comprised of a course of action in which an element is formed as a sign reflecting a concept in the mind (Turkashvand & Majidi, 2014, p. 7). The main elements of the zoorkhaneh are entrance, booth, pit, and platform (Chart 4). Each of these pillars incorporates certain signs and symbols.

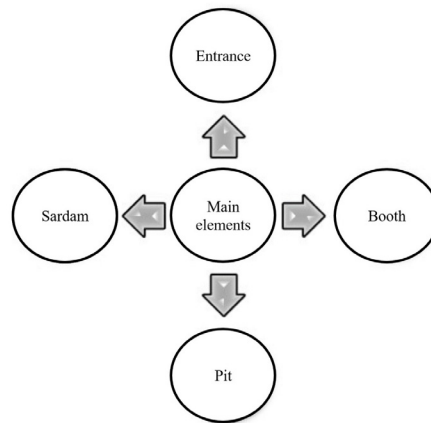

Chart 4. The Main Elements of the Physique of Zoorkhaneh

6.1. Entrance

The first primary element in zoorkhaneh 's physique is the entrance. "The old zoorkhanehs usually had two doors. One of them was opened to the outside environment and an alley and the other one ended in a short corridor that was opened to the zoorkhaneh. The first door was tall and the second one was short so that the athletes were obliged to lower their heads before the holy zoorkhaneh" (Ensafpour, 2007, p. 232) (Fig.

1). Some believe that the shortness of the door was deemed necessary for the removal of haughtiness in the athletes in the thought of the idea that the performing of the championship and heroic operations might create selfishness in them (Tehranchi, 2009, p. 62). Amongst the other reasons for the shortness of the entrance door of the zoorkhanehs in the past, especially during the Arabs' period, was hiding it from the eyes of the governmental agents (due to their opposition to such sports).

Fig. 1. Entrance Door of Shohada Zoorkhaneh in Dezful (Fakouri, 2008)

Fig. 2. Sardam in Shahverdi Zoorkhaneh (Safari, 2013)

6.2. Sardam (Platform)

There is a platform around the pit with the height of one meter for master (Morshed) to sit which is called Sardam (Fig. 2). "In Borhan-e Ghate", Sardam [platform] means the head singer and the place for signing. In Amid Dictionary, it means Khanqah and the gathering locus of the dervishes. In Persian, it is the abbreviated form of "Sarir-e-Dam Bar Aavardan" meaning "the seat of the head singer" (Tehranchi, 2009, p. 69). The term's root can be sought in the dynasty of Khaksariyeh Dervishes. This dynasty established the group of water-carriers and, because they used to sing during distributing water, water-carriers' house was built for their oration; this place was accommodated with manifestations of poverty and a sample of the instruments for the jobs attributed to indigent life

and, because this center was the headquarter of their singings and reciting, it was called Sardam [singing place] that was gradually changed in its meaning to platform and consecrated. Since the class of the heroes was considered amongst the seventeen groups constituting the dynasty of poverty following the mysticism principles as well as the lead of a person called Pouria-ye-Vali, the zoorkhaneh's instructor was called master and the platform he sat on was termed Sardam (Parto-Beizai-Kashani, 2013, p. 46). Thus, "Sardam was a holy place in the customs of the aforementioned classes; the master sits on it with a pure body and it is considered equal in value to the rostrum in mosques" (Tehranchi, 2009, p. 70). Therefore, it has roots and messages of teaching magnanimity in society (Chart 5).

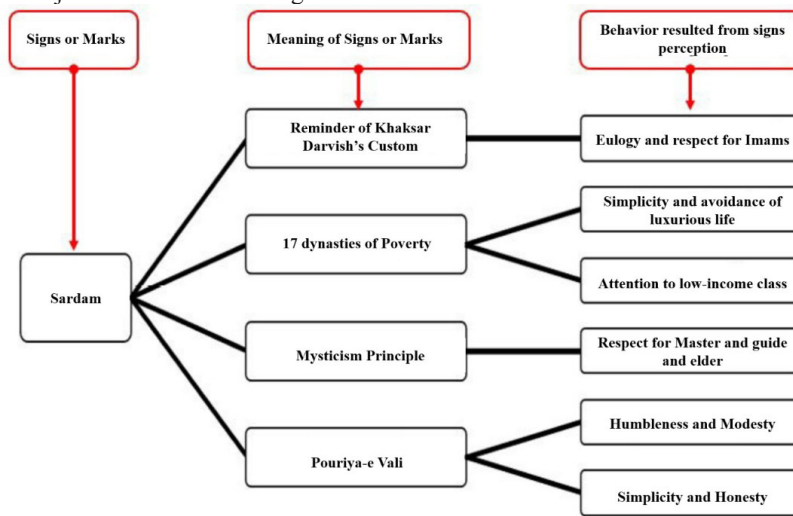

Chart 5. The Effect of the Platform on the Behaviors

6.2.1. Chain (In Kabbadeh and for Connecting Bell) and Bell

The inverse brass bowl connected to the chain above the platform with an iron pellet inside it that is hit to make a jingling sound by the master when necessary (Ensafpour, 2007, p. 237).

In the past, the signaled strength and respect. The bell was hit in the public gatherings for the individuals who were well-known in heroic terms (Tehranchi, 2009, p. 71). When the heroes reached the perfection stage, they tied bells to their waists and arms for indicating the degree of their heroism (Parto-Beizai-Kashani, 2013, p. 48). "The final conclusion is that the bell and chain along with platform entered the

zoorkhanehs since their emergence; these were hung over the platform and the bell was hit for showing respect to the heroes who had just stepped into zoorkhaneh as well as upon their exit" (Tehranchi, 2009, p. 71). Chain and bell signify association and serving justice in Fetian (magnanimous persons) Culture. This tradition is rooted in Sassanids' culture inherited from the kingship period of Anoushirvaan. In order to keep the people satisfied and also to be in close touch with the wronged persons, Anoushirvaan hung a bell on the palace's gate in such a way that he could hear its sound upon its being hit (Tehranchi, 2009, p. 251). Therefore, the chain and the bell mark the elegance, power, ability, and justice (Chart 6).

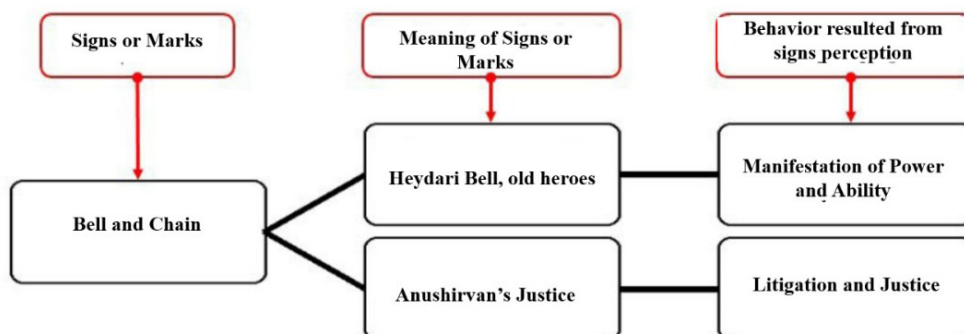

Chart 6. The Effect of the Bell and Chain on Behavior

6.2.2. Master (Morshed)

Cavalier is the title formerly used in the zoorkhanehs for referring to the persons who instructed wrestling and other sports and “by cavalier, the war veterans who also taught others are intended” (Pareto-Beizai-Kashani, 2013, p. 23). Veterans were responsible for guiding towards magnanimity and instructing the zoorkhaneh’s rites and heroic techniques. During the recent century, the title “cavalier” has been downgraded to the limit of the zoorkhaneh’s tonbak player albeit by a complimentary appellation as master (Ensafpour, 2007, pp. 167-289). “Upon reaching the mastery rank, tonbak-players were given the right to use woolen mantle and the masterhood crown of dervishes; they also used to decorate their crown with piebald patches during the money-collecting ceremonies and celebration times. Sophisticated and well-experienced masters enjoyed the same respect paid to the veterans” (Ibid, p. 290). Master is the symbol of elder, chief, and dervish.

6.3. Pit (Gaud)

Pit is a mostly octagonal cavity, approximately 70cm to 100cm in depth. “it can be understood from the old paintings as well as the images in the ancient curtains and manuscripts that Iranians used to display dramatic actions, war and wrestling in the low spots so that the people can watch the incidents of the scene from the elevated ground in the periphery” (Ensafpour, 2007, p. 284). “Considering the fact that a piece of land was excavated in the form of a circle in the past with the flooring soil being screened and softened for wrestling, this circle might have been the basis of the pit’s formation” (Tehranchi, 2009, p. 67).

Quoting from the book “Badi’e Al-Waqaye’e”, Ensafpour states that Champion Ali Rustay and Champion Dervish Muhammad used to wrestle in the pond of Zaqaan Garden, to wit in a place that looked like the zoorkhaneh’s pit; and, Sultan Hussein Bayqara’a and all of the elders used to watch it all around the pond. The zoorkhaneh’s pit has been built following the traditions of Khaksar dervishes and repelling boastfulness is the reason for playing sports on low grounds. The dynasty of Khaksar Dervishes can be traced back to Dervish Kaboli who has seemingly drunk water in his Roped-container to Imam Hussein (PBUH) in Karbala on Ashoura. It is stated that cavaliers and Fetian poets made the pit after the domination of Arabs to be a reminder of Imam Hussein Ibn Ali (PBUH)’s slaughter pit and also for the purpose of getting themselves ready for jihad on the path of serving right and justice. The pit has been often constructed with six sides to exemplify the hexagonal tomb of Imam Hussein (PBUH) and it has also been occasionally made in octagonal or even in a circular form (Ensafpour, 2007, pp. 284-286). Octagon is the middle limit in the process of transforming square (symbolizing earth) to circle (symbolizing sky). The eight heavens, eight ranks of the paradise, eight doors of the paradise and the eighth landmass indicate the holiness of the number “eight” (Mohebbi and Ashouri, 2005, pp.47-51). Since “the most superior rank of the hierarchies of the religious wayfaring and the ultimate goal of the believer is the paradise (Roshan and Sheibani, 2015, p.161), the pit was constructed in an octagonal form to remind the heaven. Chart 7 shows that the pit reminds the tradition of Khaksariyeh Dervishes and the Karbala incident; thus, it drives haughtiness and boastfulness away from the individuals and reminds jihad for God and serving justice.

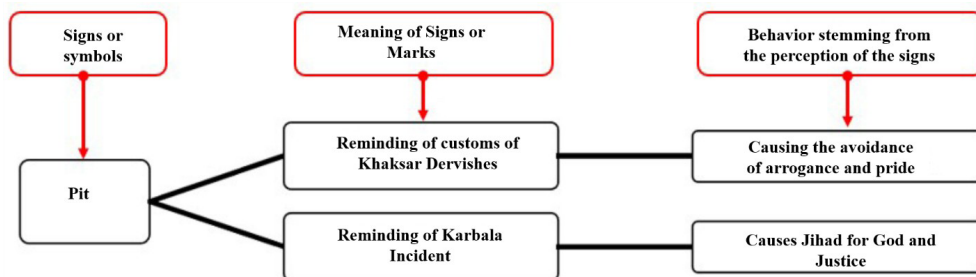

Chart 7. The Effect of the Pit on Behavior

6.3.1. Application of Few Decorations

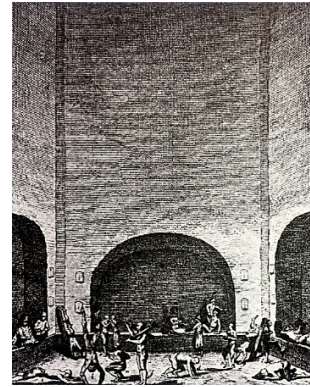
The pit and all the parts in zoorkhanehs (except the platform) are found decorated with few ornamentations in the course of various periods of history (Fig. 3). Since most of the zoorkhanehs were privately owned and belonged to inferior and middle social classes of the society, they are usually found without luxurious

ornaments and the only platform is found with few decorations due to its holiness. The interior body of the zoorkhaneh is covered with the images of the heroes and the portrays of the immaculate Imams (peace be upon them). Ja’afari zoorkhaneh has a lot of decorations for the fact that it was the zoorkhaneh owned by the royal court’s companions (Fig. 4).

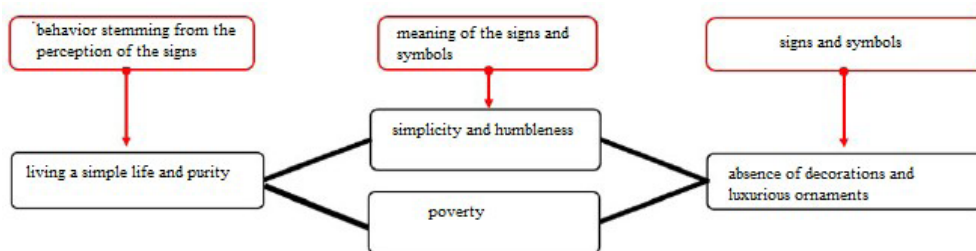
Fig. 3. Safaviyeh Zoorkhaneh, Drawn during Zandiyeh Era (Travelogue of Carsten Nibore)
(Ensafpour, 2007, p. 148)

Fig. 4. Status of Shahid Fahmideh Zoorkhaneh at the Present Time
(Ghorbani, 2014)

The lack of decorations in the interior and exterior body of the zoorkhaneh reminds of humbleness and simplicity. It is by the perception of the physical meaning of the zoorkhaneh's environment that simple life and purity are promoted in the athletes' minds

and the repetition of this reminding and notification in every entry of the individual into the zoorkhaneh results in the athletes' selection of a simple way of living as their inherent characteristic (Chart. 8).

Chart 8. The Effect of the Absence of Decorations in the Body of Zoorkhaneh on the Behavior

6.3.2. Showman

Amongst the most influential individuals attending the pit is the showman. "In zoorkhaneh, the showman is the person with more record or more courage and, as opined by Bastani, he is the person who places his pushup board in the middle of the pit and performs pushups and plays sports in there. The showman should be usually one of the veterans attending the pit" (Tehranchi, 2009, p. 278). "Athletes play sports and perform the moves by keeping an eye on the showman's movements and keeping pace with the tempo of the master's playing of tonbak; thus, the showmen should be very knowledgeable about the niceties and secrets of the ancient sports' moves. Showman should perform pushups and club workout by considering the medium limit of the athletes' talents and abilities so that the weak ones do not wear out and the powerful individuals become convinced" (Ensafpour, 2007, p. 294). Therefore, the showman symbolizes a commander, guide, teacher, and sage.

6.3.3. Hierarchy

Believing in the hierarchy of the world and moving away from unity to plurality and vice versa can be

realized as the fundamental pillar in the formation of Iran's traditional arts and, in this system, the lofty heaven is of particular importance as the highest rank. Wayfaring towards truth (paradise) is the journey that navigates the mortal earthly mankind towards the paradise (Roshan & Sheibani, 2015, pp. 161-162). This hierarchy is seen in the way the athletes stand as well as during their playing of sports in the pit. In the zoorkhaneh, the sophisticated individuals and the pioneers precede the others; it is also a reminder of the movement towards the Almighty God and the hierarchy of the world of existence.

6.3.4. Instruments of Sport (Mill, Kebada, Sang of the Zurkhane)

Amongst the instruments, the existence of which is necessary during performing sports activities in the pit, Mill, Kebada, Sang of the Zurkhane can be pointed out. It is recommended in chapter 43 of the book "Pahlavi Paradise of Sagacity" that "garment of confidence is worn in the hot spot and a shield of truthfulness is kept up in hands and individuals get themselves prepared for the battle against the Ahriman (Satan) by the thankfulness bludgeon and readiness

bow”. Since the aforementioned war instruments are very much similar in their appearances to the instruments of the zoorkhaneh wrestling and sports, it is conjectured that the term “hot spot” in the above statements means zoorkhaneh; so, the shield of

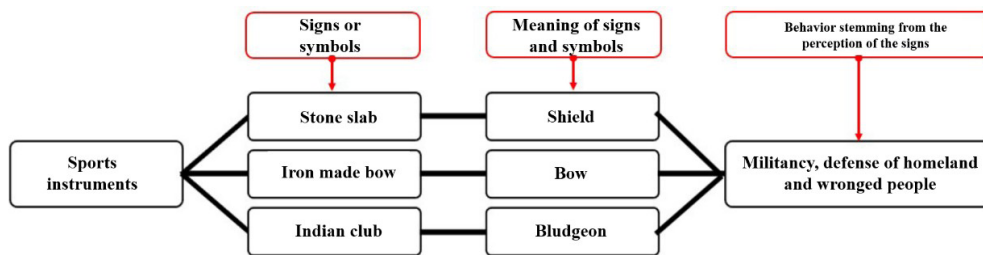
truthfulness would accordingly mean the Sang of the Zurkhane and the thankfulness bludgeon has to be considered as equivalent to the club and the readiness bow is to be envisioned as the very Kebada (Fig. 5).

Fig. 5. Instruments Used in the Zoorkhaneh
(Unname, 2014)

Therefore, the goal of performing sports exercises, as well, is the fight with inner and outer satan. They fight with the inner devil so as to acquire ethical virtues and they fight with the outer devil so as to protect the wronged and suppressed people and keep the country

immune to the invaders. Thus, the instruments of zoorkhaneh sports symbolize militancy, defense of the country, defense of the wronged persons and seeking right (Chart 9).

Chart 9. The Effect of the Zoorkhaneh Sports' Instruments on Behavior

6.3.5. Spining

One of the sports exercises in the zoorkhaneh is spinning. “Spinning is a symbol of rotating and stomping the feet on the ground by the dervishes who used to twirl around their own selves when in a state of rapture. Movement and spinning were of great importance to the mystics and, especially, Mowlana” (Tehranchi, 2009, p. 261). Spinning while beating the feet on the ground in a dancing form (Sama) to the song of the reed and lute frees the bird of soul from the body and prepares it for ascending and wayfaring to the sky and the world of truth. In Mowlana’s school, wayfaring and movement and motion are the causes and signs of life and cessation signifies evanescence (Tafazeli, 1996, p. 36).

6.3.6. Dome

In zoorkhaneh, two kinds of roofs were used. Flat roofs in various heights and vaulted roofs. The roof over the pit is usually higher and dome-shaped.

“Besides possessing architectural features, the dome of the zoorkhanehs, holy shrines, and mausoleums also have spiritual value. This belief stems from the periods before the advent of Islam because such roofs were realized as symbols of the ethereal force and the relationship with the higher world. Thus, the athletes’ spinning beneath the dome is a sort of spiritual and metaphysical relationship with the rotation of the world of creation” (Tehranchi, 2009, p. 62). The dome-shaped forms signify the heavenly power in the observers’ minds. Thus, paying particular attention to the dome-like shapes does not only serve the satisfaction of the technical needs rather it is done in line with meeting the spiritual and psychological expectations, as well (Farshad, 1983, p. 302). According to some analyses, the dome is a symbol of the wayfaring in the ego due to its concave and inward form (Noghreh-Kar, 2008, p. 520). The dome is viewed as the external sign of the pit and underlines the important role of the pit (Chart. 10).

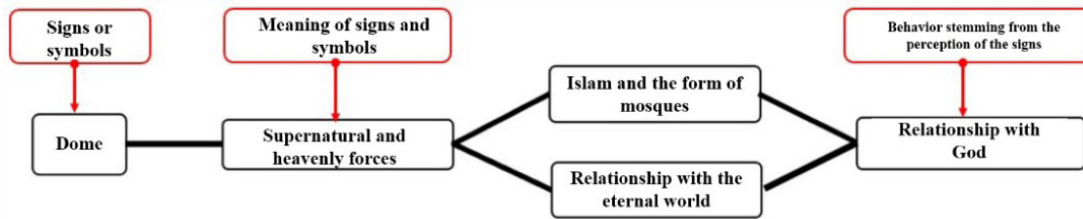

Chart 10. The Effect of the Dome on the Behaviors

6.4. Booth

The fourth element influencing the behaviors of the heroes is the booth. “One of the properties of the building in the public spaces in the past was that places similar to room with rough arch were built around the gathering locus that resembled store and were called booth. If the booth was in Zoorkhaneh or bathroom, the spectators used to take off their clothes there and watched what was happening in the middle section. The roof of the booth was usually shorter

than the main roof” (Ensafpour, 2007, pp. 245-255). The spectators sat in the periphery of the pit and inside the booths to watch the athletes’ performance. This was followed by educational effects and ethical lessons for the spectators. Zoorkhaneh was envisaged as the institution that taught magnanimity and chivalry. The booth reminds of Iran’s traditional architecture and manifests the past and memories of the individuals thereby to make spectators recall such virtues as a return to one’s own origin and veneration of the elders’ traditions and beliefs (Chart 11).

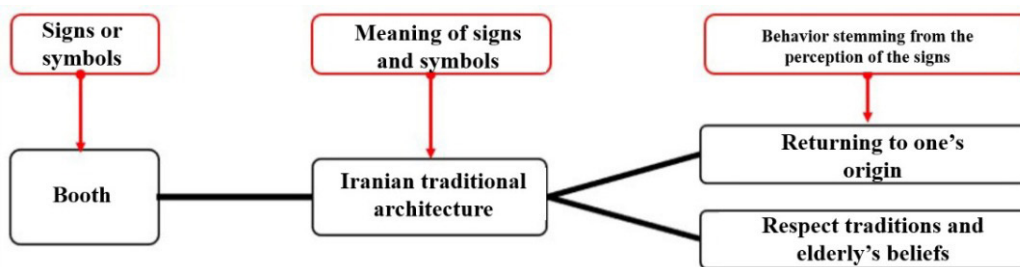

Chart 11. The Effect of the Booth on Behaviors

7. STUDY FINDINGS

Based on the aforementioned materials, each of the pillars of the zoorkhaneh reminds certain ethical virtues via its own specific symbols and signs. As an example, pit emphasizes such ethical characteristics like humbleness, avoidance of haughtiness, piety, religiosity, relationship with God, simple living and honesty, veneration of elders, being punctual, militancy and defence of the wronged through symbols and signs like form and apparent shape, shortage and even absence of decorations, hierarchy, moderations, sports instruments and presence of a showman (Charts 7-10) (Table 1). The same holds for the other elements of the zoorkhaneh, as well. Thus, in response to the study’s primary question, virtues like humbleness, simple life and paying attention to the low-income classes, religiosity, paying attention to the tradition and return to one’s own origin, order and justice, respecting elders, militancy, defense of the wronged, unity, seeking virtue and hospitality can

be mentioned amongst the moralities influenced by the signs and symbols in the zoorkhaneh’s physique.

8. CONCLUSION

From the perspective of the authors, architecture is a ground for informal learning whether in the physique of an educational environment or on the context of cultural, religious and other environments. The zoorkhaneh’s context, as well, indirectly has words and advice to say to the users. Taking advantage of signs and symbols, the zoorkhaneh’s physique reminds lofty ethical concepts to the athletes; concepts like humbleness, simple life, paying attention to the low-income classes, religiosity, paying attention to the traditions, return to one’s own origin, order, justice, veneration of the elders, militancy, defense of the wronged, unity, competition in exhibiting moralities and hospitality. Table (1) explicates the way in which zoorkhaneh’s physique speaks to the users through signs and symbols.

Table 1. The Effect of the Meanings of Zoorkhaneh's Signs on Behavior

Element	Signs	Meaning of Signs	Behavior Stemming from the Recognition of the Signs
Pit	Pit	Khaksariyeh Dervishes' tradition	Humbleness, avoidance of haughtiness and snobbishness
		Paradise, slaughter pit and roped-container used by Khaksariyeh Dervishes for carrying water	Piety and religiosity
	Dome	Sky and the spiritual affairs, roof of the caves in the primitive Mithraism temples	Relationship with God
	No decoration	Simplicity and humbleness and poverty	Simple living and purity
	Hierarchy	Order and organization	Veneration of elders and punctuality
	Club	Bludgeon, war, and power	Militancy, defense of the wronged persons
	Iron-made bow	Bow, war, and power	
	Pushup board	Sword, buoyancy motions	
	Stone slab	Shield, war, and power	
	Spinning	Dervishes' Sama, preparation of the soul for the wayfaring	Piety and virtuousness
Showman	Commander and guide	Respect the teacher and unity	
Sardam [platform]	Platform	Platform's height is a symbol of the loftiness of the individual's position and rank	Veneration of elders
		The seventeen dynasties of indigence	Avoidance of luxuriousness, simplicity, paying attention to the lower social classes
		Rites of Khaksariyeh dervishes	Eulogy of the Immaculate Imams (peace be upon them)
	Bell	Power, elegance, and ability	Seeking and competing for virtues
	Chain (in the iron-made bow and for attaching the bell)	Solidarity and justice, rooted in the tradition of serving justice and demanding justice at the time of Khosrow Anoushirvan	Order and justice
	Master	Elder, chief, dervish	Veneration of the guide and leader
Booth	Booth	Shelf and old stalls, traditionalism	Hospitality, paying attention to tradition, return to own's origin
Entrance	Low height	The span of the initial Mithraism temple caves, hideout, lowering the head and bending	Humbleness

END NOTE

1. "Behavioral settings" is the phrase referring to a group of activities and the places of their performance.

REFERENCES

- Abbasi, Z., Habib, F., & Mokhtab-Ameri, M. (2015). Developing Principles and Criteria for Spatial Perception in Iranian Traditional Market Architecture. *Urban Management*. 39, 291-316. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=247779>
- Abolhasani-Targhi, M. (2011). Zurkhanei Sports in Iran. Tehran: Office of Cultural Research.
- Bani-Massoud, A. (2005). The Place of Semiotics in the Formation of Postmodern Populist Architecture. *Culture Architecture*. 23, 155 - 165. <https://www.magiran.com/volume/25826>
- Dideban, M., Pourdihimi, SH., & Rismanchian, O. (2013). The Relationship between “Cognitive Properties” and “Spatial Configuration” of the Artificial Environment, An Experience in Dezful. *Iranian Architecture*. 37-64. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=214912>
- Ensafpour, G. (2007). Historique du Zur-xane et les Groupes Sociank Quile Frequentent. Tehran: Akhtaran.
- Fakouri, R. (2008). Zurkhaneh Sport in Dezful. Retrieved from Tnews: <http://tnews.ir>
- Farshad, M. (1983). Iranian Engineering History. Tehran: Goyish.
- Freezer, J. (1985). The Freezer Traveler Known for Winter Travel. (M. Amiri, Trans.). Tehran: Toos.
- Ghorbani, H. (2014). Report of the Funeral Pahlavan Soleimani in Shahid Fahmideh Zoorkhaneh. Retrieved from Zoorkhanehbojnord: <http://zoorkhanehbojnord.blogfa.com/>
- Girou, P. (2004). Semiotics. (M. Nabavi, Trans.). Tehran: Agah.
- Grutter, J.K. (1987). Grundlagen der Architektur. (A.H. Jahanshah Pakzad, Trans.). Tehran: Shahid Beheshti University.
- Irravani, M., & Khoda-Panahi, M. (1992). Sensation and Perception Psychology. Tehran: Allameh Tabatabai.
- Kazemi, A., & Behzadfar, M. (2013). Recognition of the System of Environmental Meanings in Historical Environments with Emphasis on Social Transformations of the Audience. *Urban Studies*. 1, 75-87. <http://noo.rs/QlaNK>
- Lang, J. (2002). Creation of Architectural Notes. (A. Eini-far, Trans.). Tehran: University of Tehran.
- Manan-reisi, M., Noghreh-kar, A., & Mardomi, K. (2014). An Introduction to Cryptography in Islamic Architecture. *Islamic Architecture Research*. 2, 79-94. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=227379>
- Mohebbi, H., & Ashouri, M. (2005). Symbols and Signs in the Role of Historical Zylos of the Altar Design (Queue) Maybod. *Iranian Carpet*. 42-60. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=35818>.
- Noghreh-kar, A., Hamzinejad, M., & Dehghani-Tafti, M. (2010). Investigating the Impact of the Natural Environment on Behavior and Ethics from Islamic Thinkers’ Viewpoints and Its Results in Artificial Environment Design. *Architecture & Urban Development journal*. 5, 79-96. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=154944>
- Noghreh-kar, A. (2008). An Introduction to Islamic Identity in Architecture and Urban Development. Tehran: Payam Sima.
- Parto-Beizai-Kashani, H. (2013). History of Ancient Iranian Sports. Tehran: Zavar.
- Rapaport, A. (2005). The Meaning of the Built Environment : A Nonverbal Communication Approach. (F. Habib, Trans.) Tehran: Urban Planning and Processing.
- Roshan, M., & Sheibani, M. (2015). Semiotics and Meaning of Mystical Concepts in Architecture and Urban Development with the Integration of Islamic Mysticism and Umberto Codes; Case Study: Safavid Architecture of Isfahan School. *Urban Management*. 38, 151-172. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=247829>
- Safari, A. (2013, September 28). Zahrkaneh Shahverdi One of Iran’s National Monuments in Qazvin. Retrieved from Sedayeqazvin: <http://sedayeqazvin.ir/Pages/News-4795.aspx>
- Tafazeli, A. (1996). The Dervishes’ Course in the Education of Molana. Tehran: Fakhteh.
- Tehranchi, M. (2009). Ancient Sports from a Value Viewpoint. Tehran: Amir-kabir.
- Toloukian, F. (2009). Zurkhaneh Sport Training. Tehran: safir-e-Ardahl.
- Turkashvand, A., & Majidi, S. (2014). Recognizing Some Signs in Urban Spaces. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism*. 155-165. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=240802>
- Unname. (2014). Ancient Sports: Symbol of Youth Culture in South Khorasan. Retrieved from South Khorasan Today: <http://birjandemrooz.com/>

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Masoudi, Z., Momeni, K., & Bemanian, M.R. (2019). Explaining the Relationship between the Architectural Signs and Symbols of the Zoorkhaneh with Heroic Rituals and Behaviors. *Armanshahr Architecture & Urban Development Journal*. 12(28), 89-100.

DOI:10.22034/AAUD.2019.97362

URL: http://www.armanshahrjournal.com/article_97362.html

